

STOCKHOLM RESEARCH REPORTS IN DEMOGRAPHY

No. 22

REGIONAL UTVECKLING I DET MODERNA SAMBOENDET,
ANALYSMETODER OCH RESULTAT

av

Britta Hoem

University of Stockholm
Section of Demography
S-106 91 Stockholm
Sweden

ISBN 91-7820-009-1
ISSN 0281-8728

November 1984

<u>INNEHÅLLSFÖRTECKNING</u>	Sida
0. SAMMANFATTNING	3
1. INLEDNING	5
1.1 Bakgrund och syfte.	5
1.2 Analyserade aspekter av kvinnors livsförlopp	7
2. TIDIGARE STUDIER AV REGIONALA SKILLNADER I SAMBOENDE- OCH GIFTERMÅLSMÖNSTRET EFTER 1960	9
3. REGIONAL INDELNING I DENNA STUDIE	13
4. DATAUNDERLAG	17
5. BERÄKNINGSMETODER	22
5.1 Inledning.	22
5.2 Multipla avgångstabeller.	22
5.3 Den multiplikativa modellen.	26
5.4 Exempel på en modell med interaktionstermer.	32
5.4.1 Modell utan interaktion.	33
5.4.2 Modell med interaktion mellan kohort och ålder.	34
5.4.3 Modell med två interaktioner.	37
6. RESULTAT OM AVGÅNGEN FRÅN TILLSTÅNDET ENSAMSTÅENDE BARNLÖS	40
6.1 Totala avgången.	40
6.2 Första barnets födelse bland ensamstående kvinnor.	42
6.3 Sammanflyttningen med en man; första giftermålet och ingången av det första samboendet.	45
6.3.1 Inledning.	45
6.3.2 Skillnader uppväxtregionerna emellan.	49
7. RESULTAT OM AVGÅNGEN FRÅN TILLSTÅNDET BARNLÖS SAMMANBOENDE	60
7.1 Totala avgången.	60
7.2 Giftermål bland barnlösa samboende kvinnor.	64
7.3 Första barnets födelse bland samboende kvinnor.	68
7.4 Isärflyttning bland samboende barnlösa kvinnor.	72

	Sida
8. EN JÄMFÖRELSE AV ANVÄNDBARHETEN AV TVÅ OLIKA BERÄKNINGSMETODER	75
EFTERORD	78
REFERENSER	78

0. SAMMANFATTNING

Redan i slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet var det relativt vanligt att unga ensamstående barnlösa kvinnor flyttade samman med en man utan att först gifta sig. Speciellt vanligt var detta för kvinnor som vuxit upp i norra Sverige eller i Stockholmsområdet.

Det stora genombrottet för denna samlevnadsform kom dock under senare delen av 1960-talet och först då märktes en kraftig nedgång i giftermålsfrekvenserna. I denna utveckling tycks de kvinnor som har vuxit upp i Stockholm ha varit föregångare. Det blev bland dessa kvinnor snabbt ovanligt att gifta sig utan att först ha varit samboende en tid. Bland de fyra uppväxtregioner som den här undersökningen behandlar var det de kvinnor som vuxit upp i Göteborg och Malmö som längst behöll mönstret med "direkta" giftermål. Inom loppet av endast några få år dominerade dock samboendet helt över giftermålet, när barnlösa ensamstående kvinnor skulle flytta samman med en man, oavsett var i landet kvinnorna vuxit upp.

Kvinnorna som vuxit upp i Stockholm eller i norra Sverige tillbringade också inledningsvis längst tid i det ogifta samboendet, främst beroende på att de hade mindre bråttom med att gifta sig än de samboende kvinnorna som vuxit upp i Göteborg/Malmö eller i södra och mellersta Sverige.

Vi finner alltså ett relativt likartat beteende hos de kvinnor som vuxit upp i Stockholmsområdet och de kvinnor som vuxit upp i norra Sverige. En stor skillnad finns dock mellan kvinnorna i dessa båda uppväxtregioner. Det gäller benägenheten att få barn som samboende, speciellt inom samboendets sju första månader. Detta är betydligt vanligare bland de kvinnor som vuxit upp i norra Sverige jämfört med

dem som vuxit upp i Stockholm. Förklaringen till denna skillnad ligger inte i att Stockholmskvinnorna i större utsträckning väljer att gifta sig om de är gravida. Det är i stället mindre vanligt att de överhuvudtaget föder barn i denna tidiga familjebildningsfas.

Det ogifta samboendet har inte bara blivit mycket vanligare under de senaste 25 åren, som är den period vi studerat. Det har också helt ändrat karaktär. Man är allt yngre när man börjar sambo och det ogifta barnlösa samboendet varar längre, främst beroende på att giftermålsfrekvenserna minskat. Däremot har det blivit vanligare att man flyttar ifrån varandra igen. Speciellt ofta tycks detta förekomma om kvinnorna vuxit upp i någon av våra tre största städer.

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund och syfte.

Efter 1966 har det årliga antalet giftermål i Sverige sjunkit kraftigt. För kvinnor under 25 års ålder var intensiteterna för första giftermålet i början av 1980-talet bara en fjärdedel av nivån i mitten av 1960-talet, och för kvinnor i 25-29 års ålder har motsvarande giftermålsintensiteter mer än halverats under samma period. Medelåldern för kvinnor som gifter sig för första gången har samtidigt ökat med drygt tre år.

Det stod tidigt klart att denna nedgång inte var ett resultat av att färre människor valde att leva i parförhållanden. Fler och fler valde i stället att leva samman utan att gifta sig. Internationellt var Sverige ett föregångsland i detta avseende.

Det är karakteristiskt för denna utveckling att vi ännu vet mycket litet om dess orsaker. Speciellt inledningsvis försökte man i vissa sammanhang förklara nedgången med att det var stora ekonomiska fördelar med att inte ingå ett formellt äktenskap. Som en förklarande faktor nämndes också att de förbättrade preventivmetoderna gjorde att inte så många "tvingades" gifta sig, medan andra sökte förklaringar främst i ideologiska förändringar.

Den nya samlevnadsformen accepterades fort och fick snabbt en omfattande spridning. Den förefaller heller inte ha skapat några speciellt stora konflikter t.ex. mellan olika generationer. De bestämmelser som finns knutna till det formella äktenskapet i syfte att reglera de båda makarnas och deras eventuella barns rättigheter och skyldigheter gentemot varandra har genom ändrad lagstiftning också i ökad utsträckning kommit att gälla de samboende med barn.

Det finns numera flera statistiska material som visar samboendets omfattning totalt och bland olika befolkningsgrupper och regioner.

Bl.a. har de två senaste folkräkningarna (1975 och 1980) haft med uppgifter om samboendet. Vi har däremot haft betydligt mer begränsade kunskaper om vad som senare sker med dem som börjar sambo. Att många av dem får barn vet vi utifrån befolkningsstatistikens uppgifter om att 40 procent av alla barn numera föds av en ej gift kvinna. Samboendenas varaktighet, hur många som gifter sig, flyttar isär osv. kan dock inte belysas utifrån den nuvarande årliga befolkningsstatistiken. I den går det nämligen inte att skilja samboende från ensamstående, då alla uppgifter där är knutna till det formella civilståndet.

Den första mer djupgående demografiska kunskapen om dynamiken i samboendet fick vi när Hoem och Rennermalm (1982) publicerade vissa analyser av samboendet utifrån den svenska fruktsamhetsundersökningen 1981. Bland de mer överraskande resultat som de presenterade var nog att det redan hos fruktsamhetsundersökningens äldsta kvinnogeneration (född 1936-40) hade varit vanligt med informellt samboende. Över 35 procent av dessa kvinnor hade varit samboende innan de ingick sitt första äktenskap eller fick sitt första barn. För dessa kvinnor hade samboendet i stor utsträckning haft karaktären av ett "föräktenskap", som för nära 50 procent av kvinnorna hade övergått i ett äktenskap inom ett år, utan att de dessförinnan hade fått något barn.

Bilden har totalt förändrats till fruktsamhetsundersökningens yngre generationer. Bland de allra yngsta (födda 1956-60) var det fram till undersökningstidpunkten våren 1981 helt ovanligt med giftermål. Endast 16 av undersökningens urval på 700 kvinnor hade gift sig direkt (utan att först ha varit samboende eller ha fått ett barn). Endast ett par procent av de samboende utan barn hade också ingått ett äktenskap under det första året som samboende.

Även om samboendet som sådant alltså inte är något nytt, framgår det ur Hoems och Rennermalms rapport, att det sedan senare hälften av 1960-talet fått en starkt ökad spridning och en delvis ny karaktär

genom att det inte längre i så stor utsträckning fungerar som ett rent föräktenskap.

Hittills har vi haft liten kunskap om huruvida det var kvinnor med någon speciell bakgrund som var föregångare i denna utveckling. Fruktksamhetsundersökningen ger emellertid möjligheter till att studera också detta. Datamaterialet innehåller nämligen information om kvinnornas uppväxt, dels vissa uppgifter om kvinnornas uppväxtem (föräldrarnas socioekonomiska tillhörighet), dels uppgifter om var kvinnorna huvudsakligen bodde under sin uppväxt. I denna rapport diskuteras vissa regionala skillnader i samboende- och giftermåls-mönstret. Tyvärr ger rapporten endast en mycket grov bild av det regionala mönstret, då H-region är den enda geografiska indelning, som vi hittills haft tillgång till.

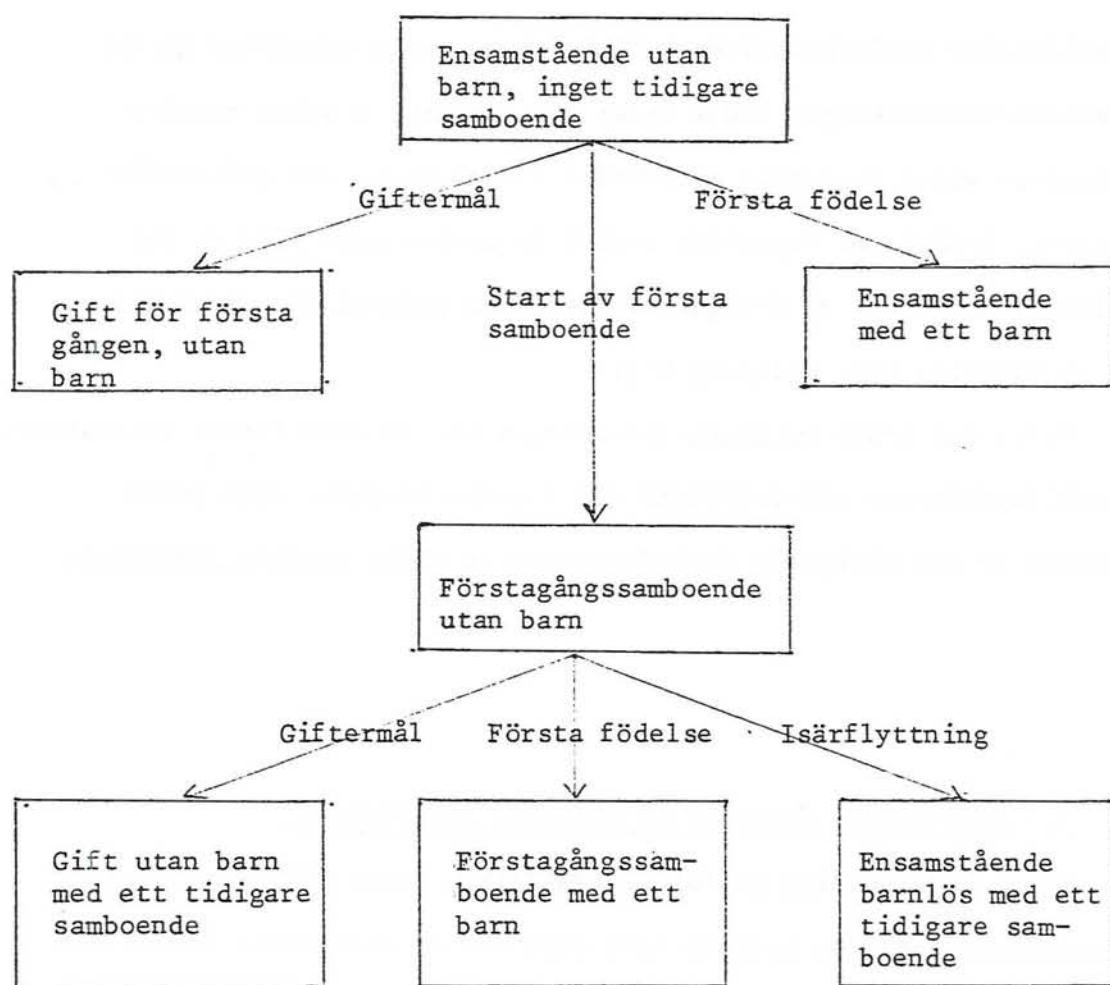
Trots den grova regionala indelningen har vi dock funnit intressanta utvecklingsmönster och redovisar dem i denna rapport, vars syfte dessutom är att diskutera användbarheten av olika beräkningsmetoder.

1.2 Analyserade aspekter av kvinnors livsförlopp.

Denna undersökning består av två delar. Först följer vi unga ensamstående barnlösa kvinnor till dess att de eventuellt lämnar det tillståndet genom att de börjar sambo, gifter sig (utan att först ha varit samboende), eller får ett barn som ensamstående. Eftersom uppgifterna kommer från en retrospektiv studie kan dödlighet och utvandring aldrig komma ifråga. Vi ser här bara på den första händelsen för de ensamstående barnlösa kvinnorna och diskuterar därför inte vad som händer efter giftermålet eller efter det första barnets födelse. För de kvinnor som börjar sambo, som första händelse, går vi dock ett steg vidare och följer dem till dess att de eventuellt lämnar samboendet

och gifter sig, får ett barn som samboende eller flyttar isär och blir ensamstående igen. Änå är det bara den första händelsen efter samboendets start som diskuteras.

Figur 1 visar de tillstånd och övergångar mellan olika tillstånd som belyses i denna analys.

Figur 1. Tillstånd och övergångar i denna analys.

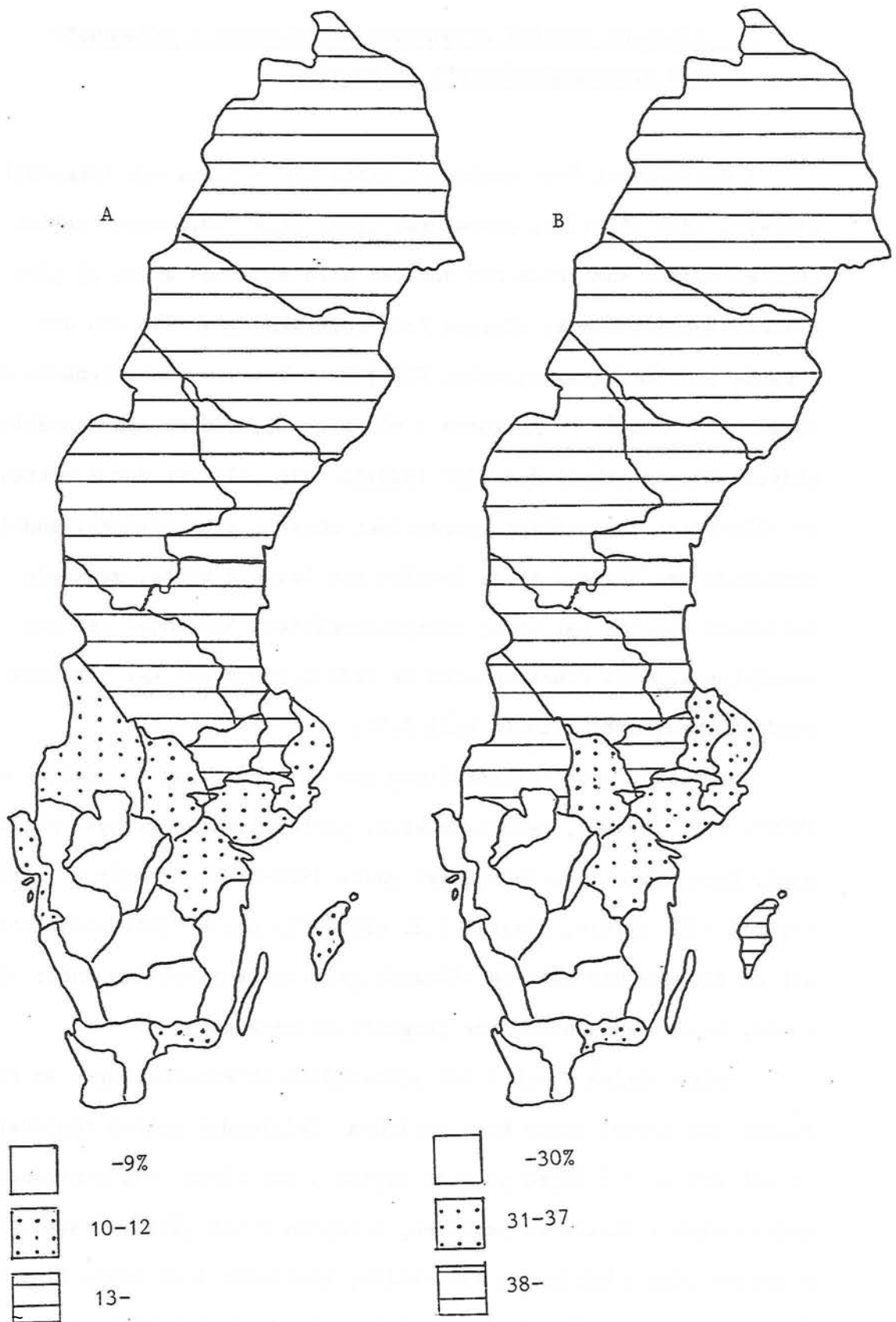
2. TIDIGARE STUDIER AV REGIONALA SKILLNADER I SAMBOENDE- OCH GIFTERMÅLSMÖNSTRET EFTER 1960

I betänkandet "Att sambo och gifta sig - fakta och föreställningar", (SOU 1978:55), diskuterar Trost bl.a. sambandet mellan andelen ogifta samboende och andelen barn som föds av en ej gift kvinna. Uppgifterna är hämtade från folkräkningen 1975 och den löpande befolkningsstatistiken för 1976 och avser förhållandena i länen. Som framgår av kartorna i vår figur 2, som är sammanställda utifrån Trosts tabell 3.7 (SOU 1978:55, sid. 47) var det i mitten av 1970-talet ett tydligt geografiskt mönster i samboendet. Andelen samboende var högst i norra Sverige och lägst i södra, medan de mellersta delarna låg kring riksgenomsnittet. Sambandet med den utomäktenskapliga fruktsamheten är tydlig och Trost har beräknat produktmomentkorrelationen till 0.91.

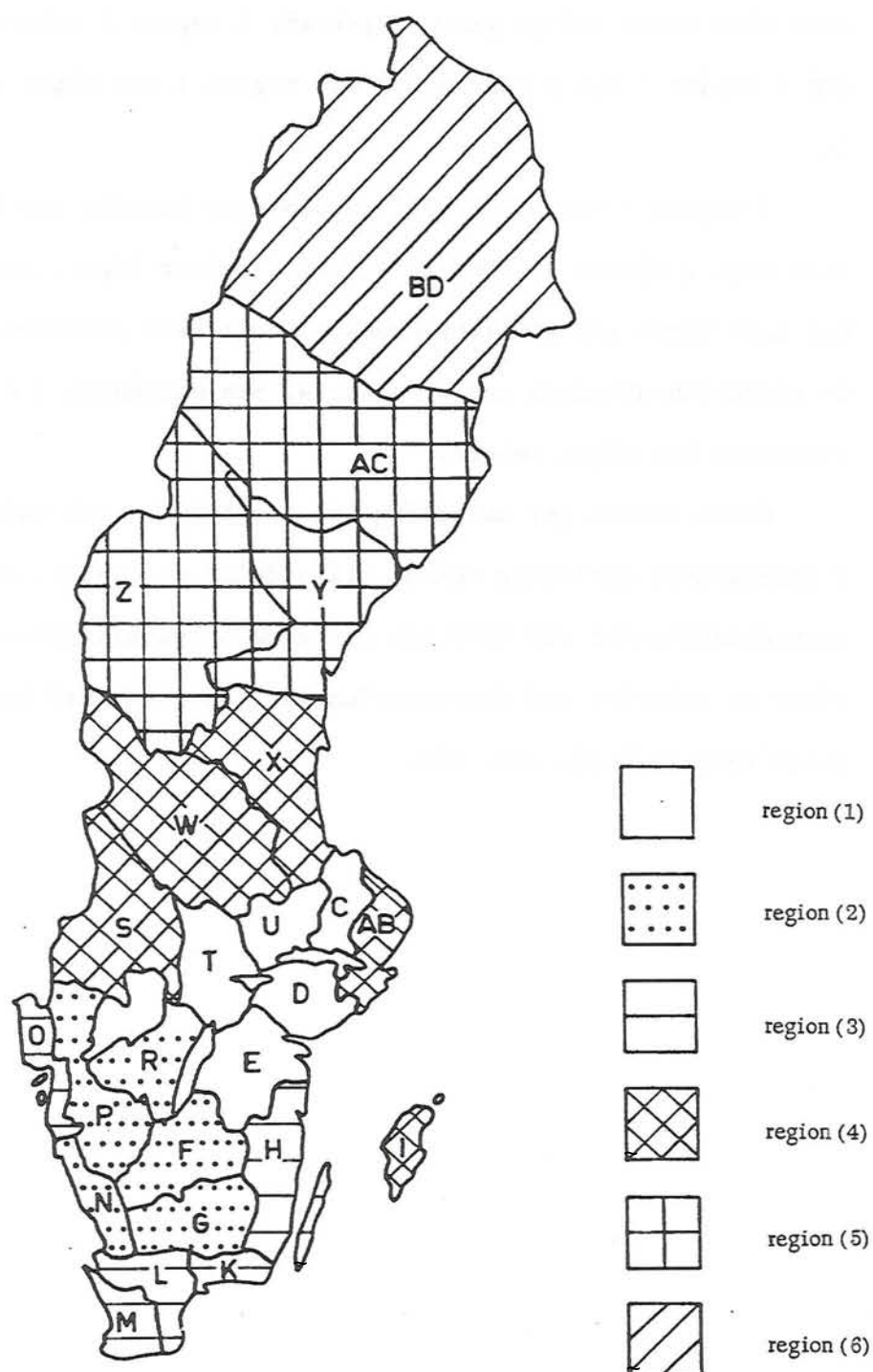
I publikationen "Giftermålens och skilmässornas utveckling efter 1950", (IPF 1974:4), redovisas bl.a. giftermålsutvecklingen på länsnivå. Huvuddragen i utvecklingen under 1960-talet framgår ur kartan i figur 3 (IPF 1974:4, diagram 7.2, sid. 37). Det är intressant att se att de län som har haft en liknande giftermålsutveckling under 1960-talet, bildar sammanhängande geografiska områden.

I både region 1 och 3 var giftermålsfrekvenserna högre än för landet som helhet under hela perioden. Skillnaden mellan regionerna är att region 1 i högre grad än region 3 har närmat sig riksgenomsnitts nivå i slutet av perioden. I region 2 var giftermålstalen relativt låga i början av 1960-talet, speciellt i de yngre åldrarna. Under slutet av undersökningsperioden låg de dock betydligt över riksgenomsnittet.

I rapporten drogs inga direkta slutsatser om samboendets spridning utifrån detta regionala giftermålsmönster. Den redovisade utvecklingen för dessa tre regioner skulle dock kunna tyda på att samboendet

Figur 2. Andelen samboende ej gifta 1975 (A) och andel barn som fötts utom äktenskap 1976 (B) länsvís.

Figur 3. Regioner med skilda giftermålsmönster under 1960-talet.

inte fick samma tidiga genomslagskraft i region 2 (västra Sverige) som i region 1 och 3 samt också att region 1 var något före region 2.

I region 4 var giftermålsfrekvenserna ungefär som hela landets fram till i mitten av 1960-talet och därefter lägre, medan region 5 har haft lägre giftermålsfrekvenser under hela perioden. I region 6 är tendensen densamma som i region 4, men nedgången i giftermålsfrekvenserna kom något senare.

Denna studie ger anledning att tro att det har varit skillnader i samboendets spridning mellan olika delar av landet. Det regionala samboendemönstret för 1975 och giftermålsutvecklingen under 1960-talet visar en relativt god överensstämmelse, vilket också har påpekats av Trost (SOU 1978:55, sid. 47).

3. REGIONAL INDELNING I DENNA STUDIE

I fruktsamhetsundersökningen, 1981, finns information om var kvinnorna var bosatta vid intervjutidpunkten samt hur länge de bott inom den kommunen. Dessutom har kvinnorna tillfrågats om var de bodde dessförinnan samt var de växt upp. Dessa uppgifter är inte tillräckliga för att för samtliga kvinnor avgöra var de bodde i ett speciellt åldersintervall. Att kvinnornas samtliga flyttningar inte registrerats gör det svårt att överhuvudtaget dra in regionala aspekter vid analys av kvinnornas beteende utifrån detta datamaterial.

Den uppgift som i störst utsträckning går att knyta till ett och samma åldersintervall för samtliga kvinnor är uppgiften om uppväxtorten och det är denna vi använt oss av i den här studien. I frågan om uppväxtorten fanns dock ingen klar precisering av vilken del av uppväxttiden som avsågs. Därför är det svårt att veta hur de kvinnor som flyttat under uppväxttiden har svarat. Enligt instruktionen till frågan sägs att den ort som avses är den där de bott "längsta tiden fram till 16 års ålder". Kvinnor som tvekat vid valet av uppväxtort har nog fått ta del av denna information, medan andra kan ha svarat den ort de känner sig mest knutna till, oavsett om de som små bott längre tid på en annan ort.

Under arbetet med denna studie hade vi ännu inte tillgång till fullständiga uppgifter om uppväxtorten. I vårt datautdrag fanns bara uppgifter om vilken H-region som kvinnorna huvudsakligen bott i under sin uppväxt.

Sveriges kommuner är grupperade i sju H-regioner, definierade enligt följande lista:

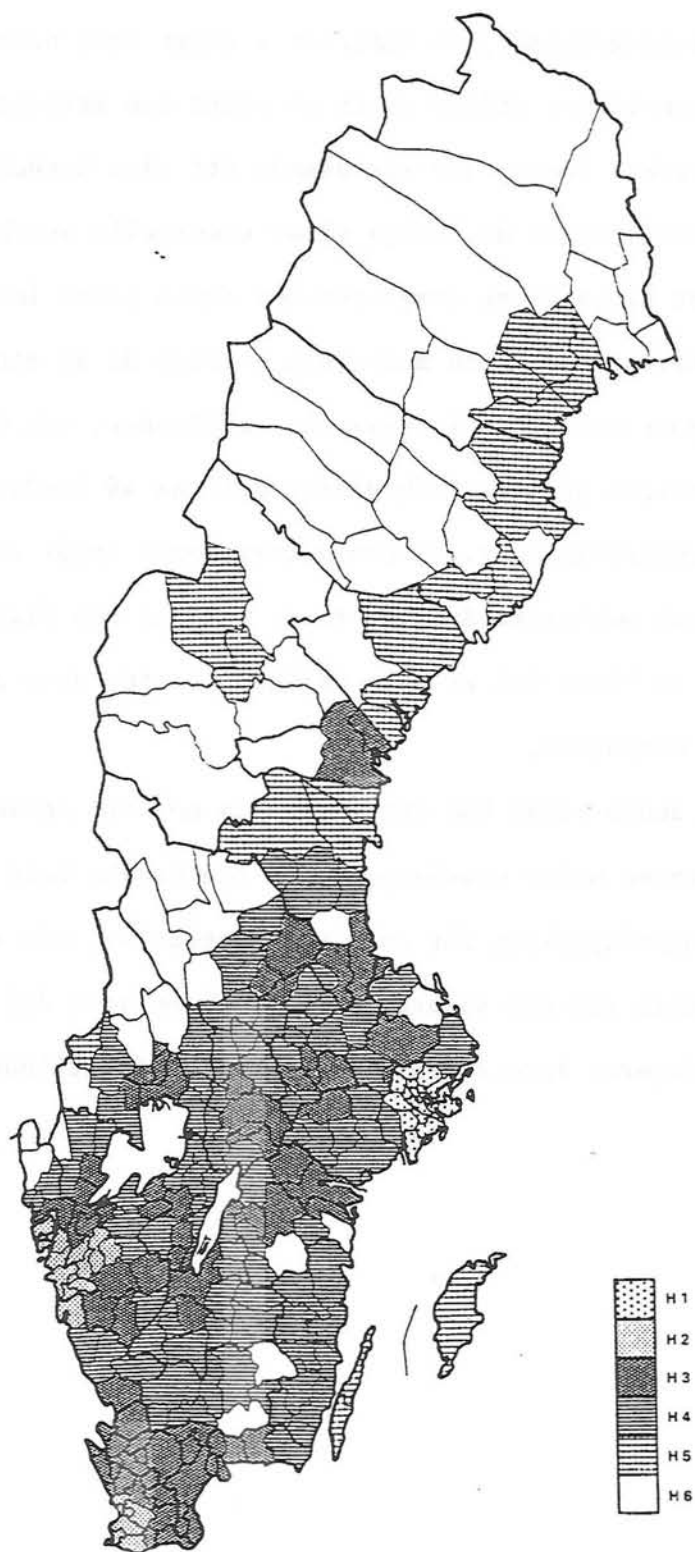
- H1: Stockholm/Södertälje A-region.
- H8: Göteborgs A-region.
- H9: Malmö/Lund/Tresselborgs A-region.

- H3: Kommuner med mer än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum.
- H4: Kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum samt med mer än 300 000 invånare inom 100 kilometers radie från samma punkt.
- H5: Kommuner med mer än 27 000 och mindre än 90 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum samt med mindre än 300 000 invånare inom 100 kilometers radie från samma punkt.
- H6: Kommuner med mindre än 27 000 invånare inom 30 kilometers radie från kommuncentrum.

Regionerna H1, H8 och H9 är geografiskt sammanhängande områden. Kommunerna som ingår i H3 och H4 ligger oftast i södra och mellersta Sverige, medan kommunerna i H5 och H6 oftast återfinns i de norra delarna (jfr. kartan i figur 4).

Grupperingen av kommunerna i H-regioner kan därför sägas kombinera geografiskt läge och kommunstorlek (inom 30 respektive 100 km radie från kommuncentrum). Det är troligt att kvinnornas beteende kan vara olika både om de vuxit upp i olika delar av landet och om de vuxit upp i en större eller mindre kommun. Det kriterium som använts på kommunstorlek vid indelningen i H-regioner gör dock att små och stora kommuner kommer att blandas i samma H-region. För att så långt som möjligt rensa den geografiska aspekten har vi därför valt att slå samman H3 och H4 till en region, liksom H5 och H6 till en annan. För att få tillräckligt många kvinnor i varje område blev det nödvändigt att också behandla H7 och H8 (Göteborgs A-region och Malmö/Lund/Trelleborgs A-region) som ett område. Vi har härmed fyra uppväxtregioner:

- 1: Stockholms A-region, som i fortsättningen endast kallas Stockholm,
- 2: Göteborgs och Malmö/Lund/Trelleborgs A-regioner (Göteborg/Malmö),
- 3: H-regionerna 3 och 4 (södra och mellersta Sverige) samt
- 4: H-regionerna 5 och 6 (kallad norra Sverige).

Figur 4. Omfattningen av H-regionerna.

Källa: Folkmängd 31 dec. 1980, del 3. Sveriges officiella statistik, Statistiska Centralbyrån, Stockholm 1981.

Två av regionerna består alltså av storstadsområden (Stockholm och Göteborg/Malmö), en omfattar i stora drag norra Sverige och en slutligen täcker större delen av södra och mellersta Sverige. På grund av storleken kommer den sistnämnda att visa huvuddragen av hela landets utveckling, medan de övriga visar eventuella avvikelser från denna.

Det finns flera svagheter med denna grova indelning. Regionen som omfattar södra och mellersta Sverige är så stor att den nödvändigtvis kommer att dölja intressanta skillnader, och då kanske främst skillnaden mellan de östra och västra delarna av landet som framkommit ur andra undersökningar. I norrlandsregionen ingår också områden från södra och mellersta Sverige t.ex. Gotland och Öland. De utgör dock endast en liten del av hela området, varför dess påverkan nog har mindre betydelse.

Å andra sidan kan man nog räkna med att problemet med kvinnornas omflyttning under uppväxtperioden och kanske helt fram till familjebildningstidpunkten får en mindre betydelse, när regionerna är så pass stora som dem vi arbetar med, då en stor del av de eventuella flyttningarna inte ändrar kvinnornas regiontillhörighet.

4. DATAUNDERLAG

Datalunderlaget till den här studien är, som tidigare nämnts, hämtat från fruktsamhetsundersökningen 1981, en intervjuundersökning som Statistiska Centralbyrån genomförde på uppdrag av Socialdepartementet. Det är samma material som Hoem och Rennermalm (1982) använde i studien av samboendet för landet som helhet. Här har vi dock infört en dimension till, nämligen kvinnans huvudsakliga uppväxtregion, totalt fyra områden (jfr. kap. 3). Till skillnad från Hoem och Rennermalm har vi begränsat oss till att studera kvinnornas första samboende.

Fruktamhetsundersökningen ger uppgifter om 4 300 kvinnor födda under perioden 1936-60. Materialet belyser ett vitt spektrum av deras liv. Det finns bl.a. uppgifter tillknutna kvinnornas uppväxtem, fullständiga samboende- och fertilitetshistorier och uppgifter om kvinnornas sysselsättning under olika perioder. Den totala svarsprocenten var 87, vilket betraktas som mycket tillfredsställande för en så omfattande intervjuundersökning. Antalet intervjuade kvinnor efter födelseår och huvudsaklig uppväxtregion, enligt den indelning som vi använt, framgår ur tabell 1.

De uppgifter som använts i denna studie är förutom kvinnans födelse-tidpunkt och hennes huvudsakliga uppväxtregion också uppgifter om kvinnans första samboende/äktenskap (tidpunkt för sammanflyttning, eventuellt giftermålsdatum och isärflyttningstidpunkt om det första samboendet/äktenskapet upplösts), tidpunkten för första barnets födelse samt intervju-tidpunkten. I materialet finns uppgifter om år och månad för när varje rapporterad händelse inträffat. Vi har antagit att alla händelser inträffar mitt i månaden. Avståndet mellan två händelser mäts så som differensen mellan tidpunkterna för händelserna i månader

Tabell 1. Antalet intervjuade kvinnor efter födelseår och huvudsaklig uppväxtregion.

Huvudsaklig uppväxtregion	Födelseår					1936-60
	1936-40	1941-45	1946-50	1951-55	1956-60	
Stockholm	49	147	156	152	103	607 (14.1%)
Göteborg/Malmö	52	112	113	125	79	481 (11.2%)
Södra och mellersta Sverige	294	571	569	570	406	2410 (56.1%)
Norra Sverige	104	183	191	202	119	799 (18.6%)
okänd	1	1	1	-	-	3
Totalt	500	1014	1030	1049	707	4300 (100%)

räknat. Om sammanflyttningsmånad och giftermålsmånad är desamma, har vi räknat med att kvinnan gift sig "direkt", utan föregående samboende. För de kvinnor som flyttat samman eller gift sig samma månad som de fått sitt första barn har vi räknat som om sammanflyttningen (giftermålet) skedde före barnets födelse.

Det är en viss risk för att kanske speciellt de något äldre kvinnorna i denna undersökning - medvetet eller omedvetet - kan ha låtit bli att rapportera samboendeförhållanden, som upplösts igen efter en relativt kort tid. Vi har inte haft någon möjlighet att uppskatta hur vanligt detta kan vara. Vi tror dock inte att de resultat som presenteras här i någon stor utsträckning kan vara påverkade av en sådan underrapportering.

Ett annat problem är att det nog många gånger kan vara svårt att exakt ange en tidpunkt för när en sammanflyttning ska sägas ha ägt rum. En sådan kan naturligtvis ske gradvis dvs genom att kvinnan och mannen

allt oftare bor samman även om de fortfarande kanske har var sin bostad. Denna osäkerhet framkommer också ur de svar kvinnorna lämnat på frågan om sammanflyttningstidpunkten. Det är inte helt ovanligt att kvinnorna på denna fråga svarat med en årstidsangivelse som vinter, vår, sommar eller höst. Detta är mycket ovanligt då det gäller tidpunkten för det eventuella giftermålet. I de tillfällen årstidsangivelser förekommer har de översatts till januari, april, juli respektive oktober månad.

Vid några tillfällen saknas årtalet för när en hänselse inträffat. Dessa kvinnor har uteslutits ur analysen. Så är också fallet när händelserna vi undersöker saknar logisk följd, som t.ex. om en kvinna säger sig ha flyttat från en man innan hon flyttat samman med honom. Som framgår ur tabell 2, rör det sig bara om totalt sexton kvinnor i det första steget av analysen, som belyser avgången från det ensamstående barnlösa tillståndet. Tre av dem saknade uppgift om huvudsaklig uppväxtregion. I det andra steget av analysen, den där vi följer de samboende barnlösa kvinnorna, har ytterligare sju kvinnor uteslutits på grund av ofullständiga uppgifter.

Vi har i den här analysen uteslutit ett mindre antal kvinnor än vad Hoem och Rennermalm gjorde i sin studie för hela landet (23 mot 54). En viss del av skillnaden kan bero på att de inte begränsade sig till det första samboendet bland de barnlösa ogifta kvinnorna, utan beaktade alla samboenden bland kvinnor som inte gift sig eller fått barn som ensamstående. En mer genomgående senare kontroll av uppgifterna kan medföra att ytterligare kvinnor kan komma att uteslutas ur (delar av) de vidare analyserna. Bl.a. har vi funnit några

Tabell 2. Antalet kvinnor som utesluts ur analysen på grund av bristfälliga uppgifter.

Födelseår	Totala antalet intervjuade kvinnor	Bortfall	Antal samboende kvinnor enligt steg 1	Bortfall
1936-40	500	6	189	1
1941-45	1014	3	516	2
1946-50	1030	3	706	3
1951-55	1049	3	846	1
1956-60	707	1	497	-
1936-60	4300	16	2754	7

kvinnor som säger sig ha flyttat samman med sin man upp till flera år efter giftermålstidpunkten. Som framgår ur tabell 3 har det inte varit ovanligt att sammanflyttningen skett efter giftermålet, men vanligtvis rör det sig bara om högst några månaders skillnad.

För samtliga dessa kvinnor har vi räknat som om giftermålet varit den första avgången från det ensamstående barnlösa tillståndet, om de inte tidigare fött ett barn som ensamstående. En utvidgad kontroll av uppgifterna skall genomföras, när vi får tillgång till det fullständiga datamaterialet.

Tabell 3. Antalet kvinnor som säger sig ha flyttat samman med med sin man minst en månad efter giftermålet.

Födelseår	Antalet kvinnor som flyttat samman minst en månad efter giftermålet	Totala antalet giftermål utan föregående samboende (inkl. de som flyttat samman efter giftermålet)
1936-40	35	235
1941-45	56	365
1946-50	22	159
1951-55	8	66
1956-60	4	16
1936-60	125	841

5. BERÄKNINGSMETODER

5.1 Inledning.

Varje uppväxtregion (fyra stycken) och femårskohort (fem stycken) studeras var för sig. Vi har således 20 grupper av kvinnor som vi följer. Övergången från tillståndet ensamstående barnlös antas bero på kvinnans ålder och vi använder oss av ettåriga åldersklasser. Övergången från tillståndet samboende barnlös antas bero på tiden som kvinnan har varit samboende. För det första året som samboende studeras utvecklingen för en månadsintervall, medan vi för längre varaktigheter använder tre- och sexmånadersintervall. Vi har inte grupperat kvinnorna efter ålder vid samboendets början.

För att visa hur vanligt det är med en övergång mellan två tillstånd (t.ex. övergången från att vara ensamstående barnlös till att vara gift, jfr. figur 1) har vi beräknat övergångsintensiteter (centralkvoter). Dessa har skattats som antalet händelser av ett visst slag i åldersintervallet (t.ex. antalet giftermål som ensamstående barnlösa kvinnor har ingått i 20 års ålder) dividerat med den totala exponeringstiden (risktiden) dvs i detta tillfälle antalet år som de ensamstående barnlösa 20-åriga kvinnorna tillsammans genomlevt i åldersintervallet. Varje kvinna följs helt fram till intervjutidpunkten om hon inte har lämnat det aktuella tillståndet tidigare.

5.2 Multipla avgångstabeller.

De observerade centralkvoterna har sedan använts för att beräkna en multipel avgångstabell. Detta är ett vanligt tillvägagångssätt med denna typ av data. Metoden finns beskriven i många sammanhang, t.ex. i Hoem och Rennermalm (1982). Vi skall visa ett exempel på en sådan av-

gångstabell med tre avgångsorsaker och härigenom illustrera vilka slags resultat som erhålls vid beräkningarna. I tabell 4 visas övergången till det första samboendet, till första giftermålet och till första barnets födelse bland ensamstående barnlösa kvinnor som är födda 1941-45 och som huvudsakligen vuxit upp i Stockholm. Totalt var det 147 kvinnor som tillhörde denna grupp.

I tabellen visas för varje åldersklass den totala avgångsintensiteten från tillståndet ensamstående barnlös (kolumn 2) och intensiteterna för övergång till första samboende (3), till första äktenskap (utan föregående samboende) (4) och till att få det första barnet som ensamstående (5). Dessutom redovisas andelen kvarvarande ensamstående barnlösa (6). Dessa uppgifter härrör sig till den yngsta åldern i ådersintervallet (1a). Man kan t.ex. utläsa att 71.2 procent var ensamstående barnlösa på sin 20-årsdag. Således hade 28.8 procent avgått från ursprungstillståndet t.o.m. 19 års ålder. Kolumnerna (7), (8) och (9) visar att 16.8 procent av de ursprungligen 12-åriga kvinnorna hade börjat sambo, 5.3 procent hade gift sig och 6.7 procent hade fått ett barn som ensamstående före 20 års ålder. Dessa andelar anger inte hur fördelningen på olika tillstånd faktiskt var på dessa kvinnors 20-årsdag. Vi vet att 71.2 procent fortfarande var ensamstående barnlösa, men vad de 16.8 procent av kvinnorna som börjat sambo gjort sedan de ingått samboendet framgår inte ur tabellen. Några har kanske gift sig eller fått barn.

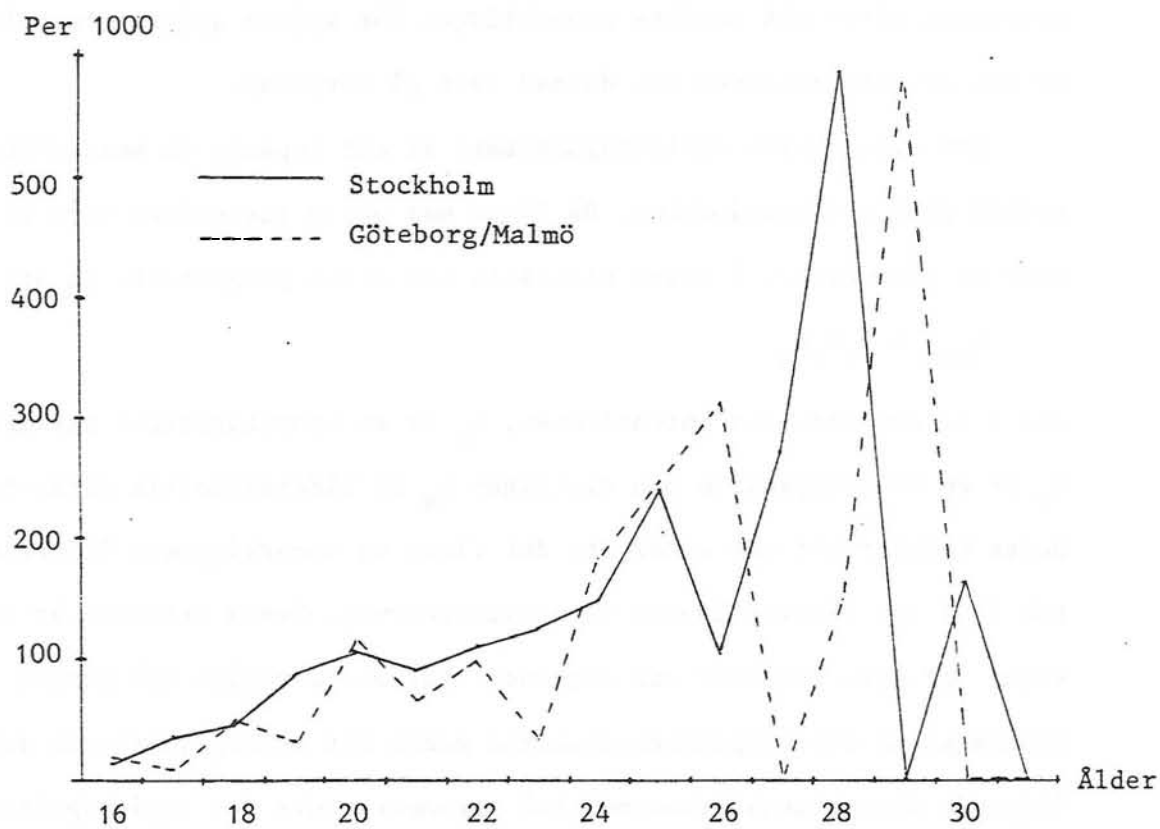
En jämförelse av intensiteterna för en viss övergång mellan två grupper visar om det är några skillnader i tendensen att t.ex. börja sambo grupperna emellan. Både nivå- och strukturskillnader framgår. Intensitetskurvorna för små grupper har emellertid ofta ett oregelbundet förlopp. Det kan då vara svårt att dra några klara slutsatser ur en jämförelse mellan två eller flera sådana kurvor direkt. Detta illust-

Tabell 4. Samboende, giftermål och första barnets födelse bland ensamstående barnlösa kvinnor som vuxit upp i Stockholm, födda 1941-45.

Ålder från till		Total övergångsintensitet ¹⁾	Därav till:			Andel kvarvarande ensamstående barnlösa	Kumulerad andel som:		
(1a)	(1b)		samboende ¹⁾	gifter-mål ¹⁾	första barnets födelse ¹⁾		börjat sambo	gift sig	fått barn som ensamstående
(1a)	(1b)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
14	15	0	0	0	0	10000	0	0	0
15	16	137	137	0	0	10000	0	0	0
16	17	208	139	0	69	9864	136	0	0
17	18	579	362	0	217	9660	272	0	68
18	19	770	462	154	154	9117	611	0	271
19	20	1708	854	512	342	8441	1017	135	407
20	21	2000	1053	421	526	7116	1680	533	672
21	22	2073	907	1166	0	5826	2359	804	1011
22	23	2370	1106	1264	0	4735	2836	1418	1011
23	24	2929	1255	1464	209	3736	3302	1951	1011
24	25	3284	1493	1194	597	2788	3708	2425	1079
.	.								
.	.								
.	.								

¹⁾ per 10 000 kvinnor.

reras t.ex. i figur 5, som visar intensitetskurvorna för att börja sambo som ensamstående barnlös för kvinnor födda 1941-45 och som huvudsakligen vuxit upp i Stockholm respektive i Göteborg/Malmö.

Figur 5. Övergångsintensiteter till första samboende för ensamstående barnlösa kvinnor födda 1941-45. Uppväxtregionerna Stockholm och Göteborg/Malmö.

5.3 Den multiplikativa modellen.

När man arbetar med många grupper, och speciellt när varje grupp består av relativt få individer, kan det ofta vara svårt att jämföra intensiteternas utveckling grupperna emellan. När man använder sig av multipla avgångstabeller blir man då ofta tvungen att slå samman grupperna eller att studera utvecklingen för större åldersintervall. En del av informationen kan därmed lätt gå förlorad.

Ett alternativt tillvägagångssätt är att anpassa en multiplikativ modell till observationerna. Då låter man varje intensitet vara en produkt av parametrar, i detta tillfälle tre olika parametrar, så att

$$\lambda_{krx} = \alpha_k \beta_r \psi_x$$

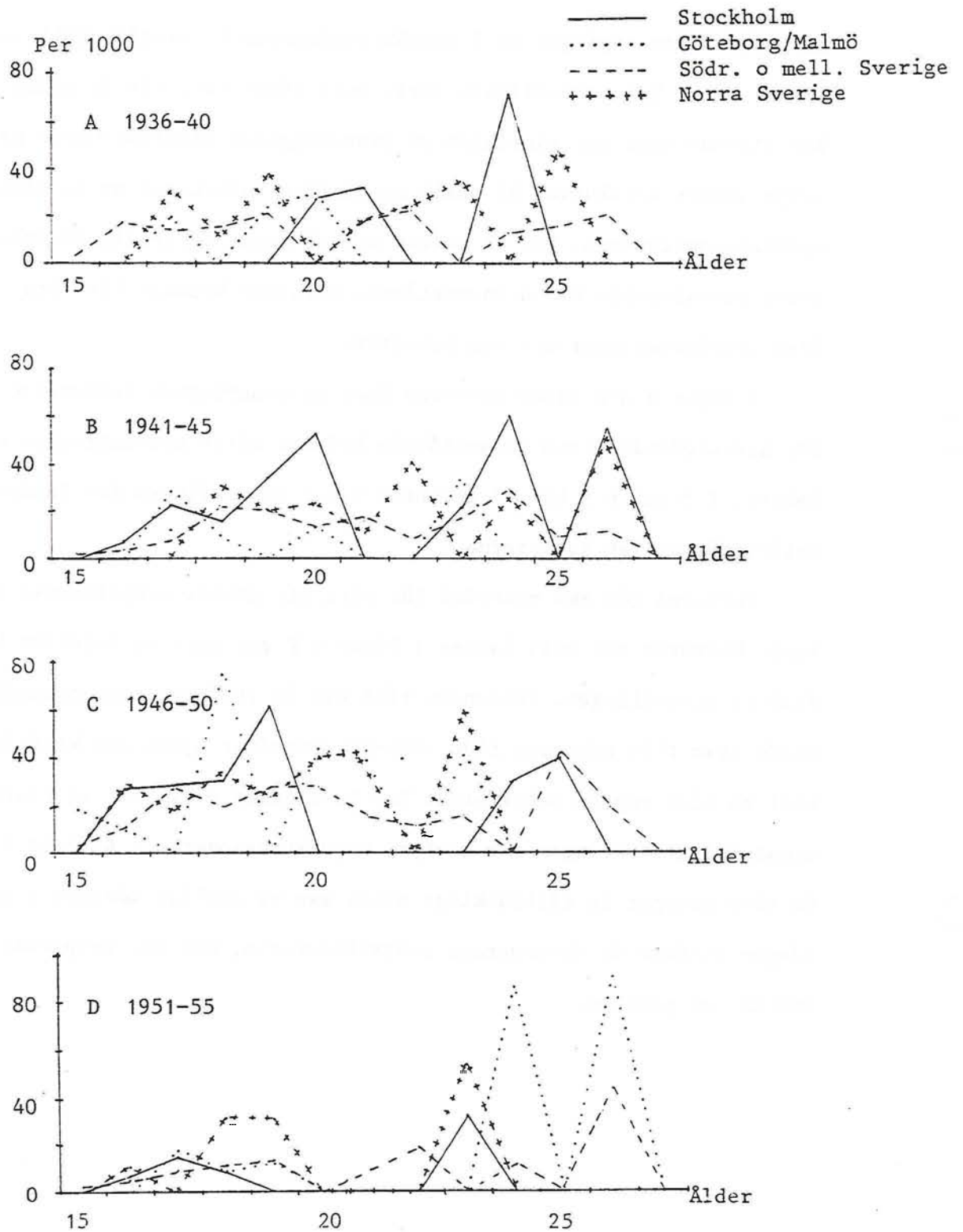
där λ är den aktuella intensiteten, α_k är en kohortspecifik parameter, β_r är en regionspecifik och slutligen ψ_x en åldersspecifik parameter. Detta betyder att man antar att det finns en underliggande åldersstruktur $\{\psi_x\}$ som karakteriserar intensitetskurvan. Denna struktur är densamma för alla kohorter och regioner. För varje region och kohort fastläggs så övergångsintensiteterna genom att multiplicera den underliggande intensitetskurvan med två parametrar dvs den regionspecifika (β_r , som gäller för alla kohorter för respektive region) och den kohortspecifika (α_k , som gäller för alla regioner för respektive kohort). Det finns färdiga programpaket som skattar dessa parametrar. Denna typ av modeller har under de senare åren allt oftare kommit att användas också i demografiska studier. För att pröva denna modelltyp har vi använt den på vårt material.

Med denna modell genomför man en beräkning för varje avgångsorsak (jfr. figur 1), men samtidigt för alla delgrupper. Detta betyder att vi, när vi ser på avgångar från tillståndet ensamstående barnlös, gör tre beräkningar, en för vardera avgången giftermål, barnafödande och start av samboende. Resultatet från en sådan beräkning visar hur vanlig

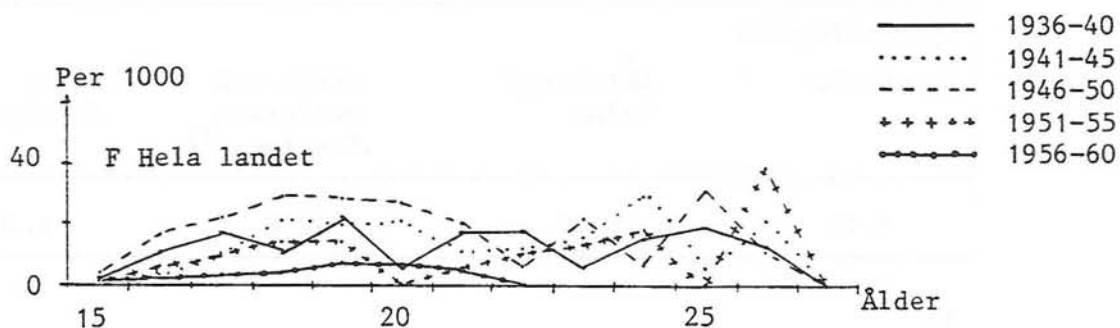
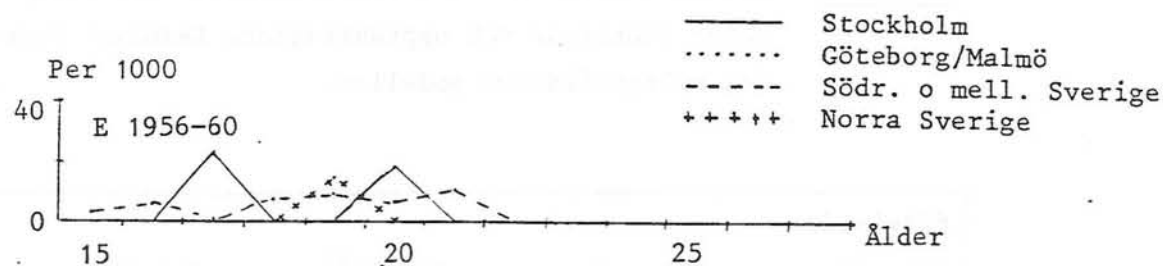
den undersökta avgången är i uppväxtregionerna i relation till varandra, visar hur utvecklingen varit över tiden (dvs för de olika kohorterna) samt ger slutligen en grundläggande åldersstruktur på varje intensitetskurva. Vi skall nu jämföra resultaten av de båda beräkningsmetoderna, när vi använt dem på samma material. Exemplet avser barnafödande bland ensamstående barnlösa kvinnor för våra fyra uppväxtregioner och fem kohorter.

I figur 6 A-E visas kurvorna över de observerade centralkvoterna för barnafödande bland ensamstående kvinnor efter uppväxtregion och kohort. I figur 6 F har vi dessutom visat utvecklingen för landet som helhet för de fem kohorterna.

Kurvorna för små material får ofta ett mycket oregelbundet förlopp. Kurvorna för hela landet i Figur 6 F ger dock en relativt klar bild av utvecklingen. Tendensen till att få ett barn som ensamstående ökade fram till kohorten född 1946-50. Därefter sjönk den kraftigt till de båda yngsta kohorterna. Det är däremot svårt att se klara mönster i utvecklingen för de fyra uppväxtregionerna i diagram 6 A-E. Om våra grupper är tillräckligt stora kan vi avslöja mönster i utvecklingen utifrån de observerade centralkvoterna, men när grupperna är små får vi problem.

Figur 6. Intensitetskurvor för första barnets födelse bland ensamstående kvinnor efter födelseår och uppväxtregion.

Figur 6. Fortsättning

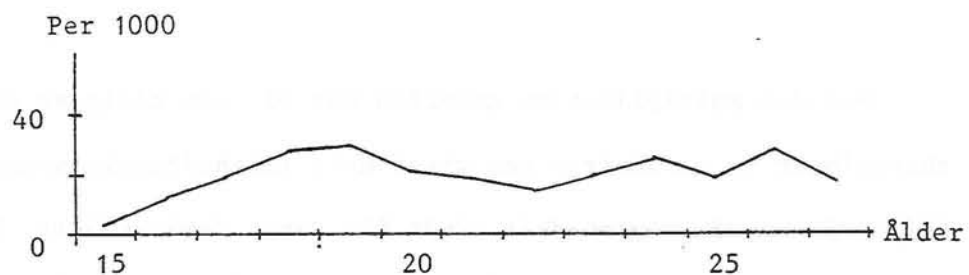
Med den multiplikativa modellen får vi, som tidigare nämnts, skattningar av parametrar som visar dels intensitetskurvornas nivå för varje uppväxtregion dels nivån för varje femårskohort. Man väljer en basgrupp bland uppväxtregionerna och en bland femårskohorterna och parametrarna anger nivån på varje uppväxtregions respektive varje femårskohorts intensiteter i förhållande till respektive basgrupps. I tabell 5 och figur 7 visas resultatet från den multiplikativa modellen för första barnets födelse bland ensamstående kvinnor.

Tabell 5. Första barnets födelse bland ensamstående kvinnor, efter födelseår och uppväxtregion. Resultat från den multiplikativa modellen.

Födelseår:				
1936-40	1941-45	1946-50 ¹⁾	1951-55	1956-60
0.63	0.65	1.00	0.43	0.20

Uppväxtregion:			
Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige ¹⁾	Norra Sverige
1.13	0.91	1.00	1.20

1) basgrupp.

Figur 7. Intensiteter för första barnets födelse bland ensamstående kvinnor födda 1946-50 och uppväxta i södra och mellersta Sverige. Resultat från den multiplikativa modellen.

Som basgrupp för kohortutvecklingen har vi valt femårskohorten 1946-50. Den övre delen av tabell 5 visar att de två äldsta kohorterna hade ungefär samma nivå för denna avgång, omkring 35 procent lägre än kohorten född 1946-50 (basgruppen). Vi ser också att nedgången till de båda yngre kohorterna varit mycket kraftig med en halvering av intensiteterna mellan 1946-50 och 1951-55 års kohort och en ytterligare halvering till den yngsta. Bland uppväxtregionerna har vi valt att ha södra och mellersta Sverige som basgrupp. Ur tabell 5 (nedre delen) finner vi t.ex. att intensiteterna i norra Sverige ligger 20 procent över basgruppens nivå. I figur 7 visas åldersstrukturen i intensitetskurvan. Uppgifterna avser basgruppen, dvs kvinnor födda 1946-50 och som huvudsakligen vuxit upp i södra och mellersta Sverige.

Den multiplikativa modellen ger oss en lätt tolkbar information, som delvis var svår att få fram utifrån en analys av kurvorna för de råa centralkvoterna.

Detta betyder emellertid inte att den multiplikativa modellen ger lösningen på "alla" våra problem. Till skillnad från de multipla avgångstabellerna som rent tekniskt alltid låter sig beräknas, måste den multiplikativa modellen också passa till materialet. I vårt fall kan detta något förenklat uttryckas på följande sätt:

Om vi t.ex. vill se hur tendensen att ingå ett första samboende varierar mellan våra fyra uppväxtregioner för de fem kohorter vi undersöker och vill ha utvecklingen uttryckt i ett sammanfattande mått för varje region som gäller för alla femårskohorter, förutsätter det att åldersstrukturen i intensitetskurvorna för övergången till första samboendet är någorlunda lika områdena emellan. Samtidigt måste intensitetskurvorna för alla femårskohorter ha ungefär samma åldersstruktur. Slutligen skall utvecklingen ha gått relativt parallellt i alla områden. I sin enklaste form kan detta vara relativt stränga förutsätt-

ningar. De var dock tillräckligt väl uppfyllda i exemplet ovan med barnafödandet bland ensamstående kvinnor.

Om nu t.ex. utvecklingen inte gått parallellt över kohorterna för alla uppväxtområden kan man ta hänsyn till detta i modellen genom att också beakta interaktionen, δ_{kr}^{12} , mellan kohort och uppväxtområde. Det betyder att kohortparametern inte längre är oberoende av uppväxtområdet. Man får i stället en kohortparameter för varje region som visar kohortutvecklingen i varje uppväxtregion. Har åldersstrukturen i intensitetskurvorna ändrats mellan femårskohorterna kan man på motsvarande sätt beakta detta genom att ta med interaktionen, δ_{kx}^{13} , mellan kohort och ålder i modellen. Med dessa två interaktionstermer kan den aktuella intensiteten uttryckas som

$$\lambda_{krx} = \alpha_k \beta_r \psi_x \delta_{kr}^{12} \delta_{kx}^{13}$$

Resultaten blir strax svårare att tolka när man har med en eller flera interaktionstermer i modellen. Författarna till flera artiklar som presenterat resultat från analyser med hjälp av den multiplikativa modellen säger också att man inte bör sträva mot en "perfekt" anpassning av modellen utan snarare ha modellen så enkel som möjligt (t.ex. Trussell and Hammerslough, 1983). Innan vi går över till den egentliga resultatredovisningen skall vi visa ett exempel, där vi var tvungna att ta med interaktionstermer för att få en tillfredsställande modellenpassning.

5.4 Exempel på en modell med interaktionstermer.

Vi skall här illustrera effekten av att ha med interaktionstermer i modellen. Vårt exempel avser starten av det första samboendet för ensamstående barnlösa kvinnor i 14-27 års ålder. Vi vill belysa dels hur utvecklingen varit över tiden (mellan kohorterna) och dels hur van-

ligt samboendet varit bland kvinnorna efter huvudsaklig uppväxtregion. Vi kommer att gå fram stegvis och börja med den enklaste modellen utan någon interaktion.

5.4.1 Modell utan interaktion. Den enklaste rent multiplikativa modellen ger en mycket dålig anpassning till dessa data. Resultaten för kohortutvecklingen (jfr. tabell 6), som visar att det successivt blivit vanligare över kohorterna att ensamstående barnlösa kvinnor börjar sambo, med en speciellt kraftig ökning mellan kvinnor födda 1941-45 och kvinnor födda 1946-50, överensstämde dock väl med vår förhandskunskap från analyser av centralkvoterna. Samma sak gäller också för de uppgifter vi fick om hur vanligt det varit att ingå ett samboende i våra fyra uppväxtregioner.

Tabell 6. Start av första samboende bland ensamstående barnlösa kvinnor efter födelseår och uppväxtregion. Resultat från den multiplikativa modellen utan interaktionstermer.

Födelseår:				
1936-40 ¹⁾	1941-45	1946-50	1951-55	1956-60
1.00	1.54	2.62	3.40	4.46

Uppväxtregion:			
Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta ¹⁾ Sverige	Norra Sverige
1.02	0.87	1.00	1.22

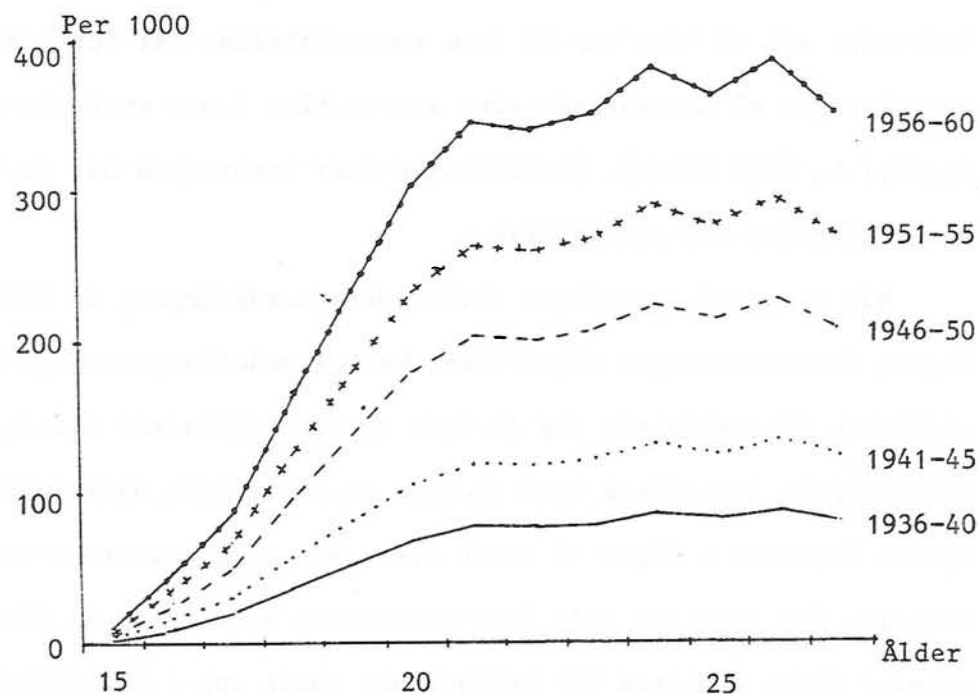
1) basgrupp.

De åldersspecifika intensiteterna som denna enkla modell gav för övergången till det första samboendet (jfr. figur 8) visade dock en dålig överensstämmelse med dem som vi observerat för landet som helhet (jfr. figur 9). Vi har i figur 8 valt att visa intensiteterna enligt modellen för Stockholm. Detta påverkar inte jämförelsen som främst skall koncentreras runt åldersstrukturen i intensitetskurvorna och inte deras nivå.

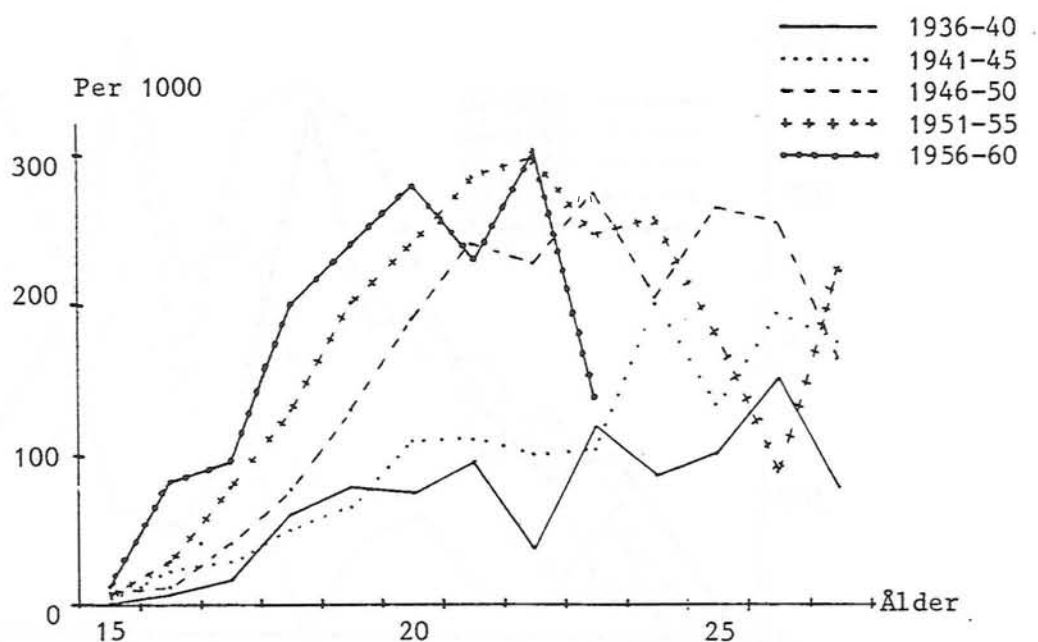
Vi ser här i figur 9 ett exempel på hur det varit en kraftig strukturförändring i de observerade kurvorna. Den enklaste modellen återspeglar inte detta och "passar" därför inte till materialet, därför att den ger alla intensitetskurvor samma underliggande åldersstruktur. (De tal vi fick för kohortutvecklingen (tabell 6, övre delen) reglerar kurvornas nivå i förhållande till varandra.) Vid test av modellenpassningen fick vi en klar förkastning. Vi måste därför också beakta strukturförändringen som ägt rum i intensitetskurvorna för övergången till det första samboendet.

5.4.2 Modell med interaktion mellan kohort och ålder. När vi tog hänsyn till den strukturförändring, som varit i samboendeintensitetskurvorna genom att ta in interaktionen mellan kohort och ålder fick vi en tillfredsställande modellenpassning. Nivån på parametrarna för våra uppväxtregioner ändrades bara minimalt från vår enklaste modell (jfr. tabell 6, nedre delen). Vi fick dock helt andra intensitetskurvor. De överensstämde nu så väl med de observerade centralkvoterna för hela landet (figur 9) att det nästan inte gick att hålla diagrammen ifrån varandra.

Vi nämnde tidigare att det är svårare att tolka resultaten när man arbetar med en modell med interaktion än utan. I detta fall be-

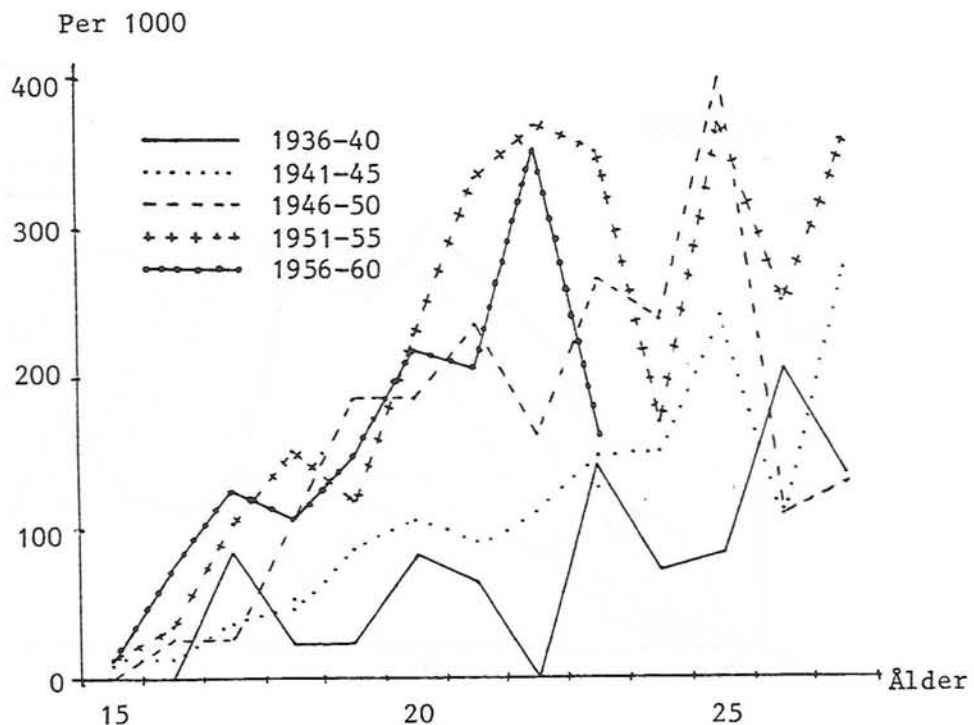
Figur 8. Intensiteter för start av första samboende bland ensamstående barnlösa kvinnor som vuxit upp i Stockholm, efter födelseår. Resultat från den multiplikativa modellen utan interaktionstermer.

Figur 9. Observerade centralkvoter för start av första samboende bland ensamstående barnlösa kvinnor, efter födelseår. Hela landet.

tyder det att vi inte kan få fram sammanfattande tal för kohortutvecklingen på motsvarande sätt som vi fick i den enklaste modellen (tabell 6, övre delen). Utvecklingen över kohorterna har ju inte varit densamma för alla åldrar.

Här kunde vi egentligen slutat våra beräkningar, då ingen ytterligare interaktion gav signifikant bättre modellanpassning. Våra observerade centralkvoter för de fyra uppväxtregionerna visade dock att utvecklingen i områdena inte tycktes ha varit helt parallell över tiden. Kurvorna i figur 10 visar t.ex. att de observerade centralkvoterna för kohorten född 1956-60 tycktes vara lägre än för den närmast äldre kohorten för kvinnor som vuxit upp i Stockholm, vilket inte gäller för landet som helhet och som därför inte heller återspeglades i de intensitetskurvor vi fått fram enligt vår modell med interaktion mellan kohort och ålder. Vi har därför också på prov gjort en beräkning som beaktar interaktionen mellan kohort och område.

Figur 10. Observerade centralkvoter för start av första samboende bland ensamstående kvinnor som vuxit upp i Stockholm, efter kohort.

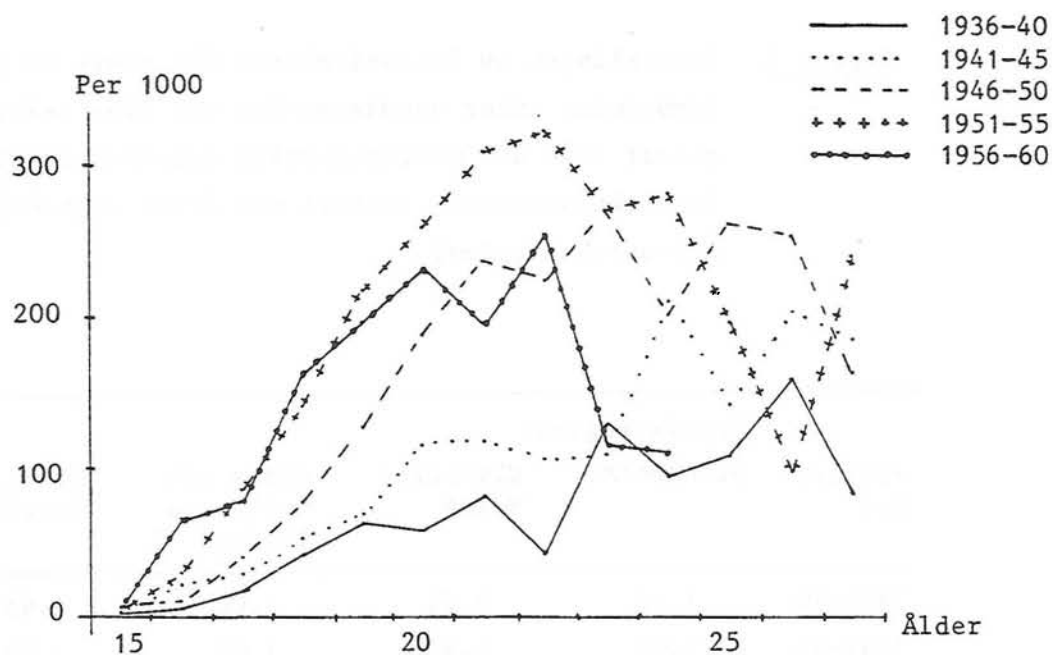
5.4.3 Modell med två interaktioner. Enligt en modell med interaktion mellan kohort och ålder samt mellan kohort och område får vi också fram relationen mellan samboendeintensiteterna i de olika uppväxtregionerna för varje kohort. I tabell 7 har vi valt att redovisa utvecklingen i relation till uppväxtområde 3, dvs södra och mellersta Sverige.

Tabell 7. Utvecklingen av intensiteterna för start av första samboendet efter uppväxtområde och födelseår. Resultat från den multiplikativa modellen med två interaktionstermer (kohort och ålder samt kohort och uppväxtregion).

Födelse- år:	Uppväxtregion:			
	Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige 1)	Norra Sverige
1936-40	1.19	0.72	1.00	1.65
1941-45	1.09	0.86	1.00	1.20
1945-50	1.03	0.97	1.00	1.29
1951-55	1.13	0.94	1.00	1.16
1956-60	0.77	0.72	1.00	1.07

1) basgrupp för varje kohort.

Tabellen visar att relationen områdena emellan varierar ganska kraftigt över kohorterna. Den har inte varit konstant, vilket förutsetts i den förra modellen med bara en interaktion. I figur 11 redovisas intensitetskurvorna för Stockholm enligt samma modell med två interaktioner. Vi får nu också med nedgången för den yngsta kohorten i Stockholmsområdet.

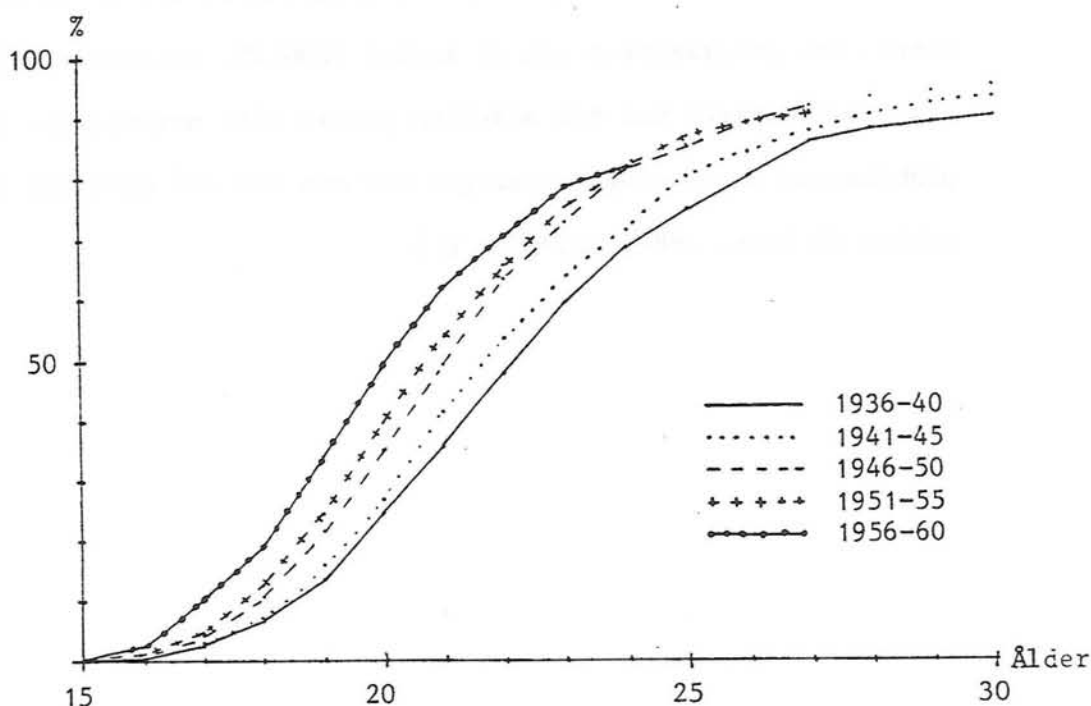
Figur 11. Intensiteten för start av första samboende bland ensamstående barnlösa kvinnor, som vuxit upp i Stockholm. Resultat från en multiplikativ modell med två interaktioner (kohort och ålder samt kohort och uppväxtregion).

Interaktionen mellan kohort och uppväxtregion gav emellertid inte en signifikant bättre modellanpassning och vi hade, som tidigare påpekats, kunnat nöja oss med resultaten från modellen med en interaktion (mellan kohort och ålder). I våra inledande avgångstabellanalyser fann vi en utveckling som såg viktig ut och som vi ville ha kunskap om. Därför använder vi oss av en något mer komplicerad modell en "nödvändigt". Härigenom har vi gått ett steg bort ifrån rådet om att arbeta med en så enkel modell som möjligt. Våra data är dock mycket enkla i sin struktur jämfört med de exempel vi sett publicerade på användning av denna typ av modeller, där man ofta beaktar betydligt fler bakgrundsfaktorer samtidigt. Vi har också i våra övriga modellanpassningar delvis prövat oss fram på motsvarande sätt och tagit med interaktioner vi tycker ger värdefull information om utvecklingen även om inte alla modellelement alltid är signifikanta. Det programpaket som vi använt (LOGLIN, version 1.64) redovisar automatiskt hur bra modellen passar till materialet. (Vissa problem med anpassningstestningen när man har små material har diskuterats av Hoem, 1984, Appendix B.)

6. RESULTAT OM AVGÅNGEN FRÅN TILLSTÅNDET ENSAMSTÅENDE BARNLÖS

6.1 Totala avgången.

Bland de kvinnor vars familjebildningsmönster kan kartläggas genom fruktsamhetsundersökningens uppgifter, har det varit en mycket tydlig förskjutning av familjebildningen mot yngre åldrar. Figur 12 visar att 6 procent av kvinnorna födda 1936-40 hade bildat familj (hade fått ett barn som ensamstående, hade inlett sitt första samboende eller hade gift sig) vid 18 års ålder. Denna andel har tredubblats till den yngsta femårskohorten, född i genomsnitt 20 år senare.

Figur 12. Andelen kvinnor som lämnat det barnlösa ensamstående tillståndet efter ålder och födelseår.

Bland de äldsta kvinnorna var 10 procent fortfarande ensamstående barnlösa vid 30 års ålder. Denna andel har minskat till hälften för kvinnor födda i genomsnitt 10 år senare. Det har alltså varit både en tidigareläggning av familjebildningen samtidigt som en minskande andel förblir ensamstående barnlös helt fram till sin 30-årsdag.

Medianåldern, dvs den ålder då hälften av kvinnorna (någon gång) lämnat det ensamstående barnlösa tillståndet har sjunkit med drygt två år, från 22.2 år för den äldsta femårskohorten till 20.1 år för den yngsta. Som framgår ur tabell 8 har kvinnor som vuxit upp i Stockholm och Göteborg/Malmö haft en något högre medianålder än övriga uppväxtregioner. Speciellt märkbar är skillnaden för den yngsta generationen (född 1956-60). Ur tabellen framgår också att de norra delarna av Sverige haft den lägsta medianåldern.

Tabell 8. Åldern vid vilken hälften av kvinnorna lämnat det ensamstående barnlösa tillståndet, efter födelseår och uppväxtregion.

Födelseår	Uppväxtregion				
	Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige	Hela landet
1936-40	22.7	22.3	22.3	21.9	22.2
1941-45	21.8	21.8	21.6	21.8	21.7
1946-50	21.2	21.2	21.1	20.7	21.1
1951-55	21.0	20.9	20.7	20.6	20.7
1956-60	20.8	20.8	19.9	19.9	20.1

6.2 Första barnets födelse bland ensamstående kvinnor.

Det är endast en liten del av kvinnorna som får sitt första barn medan de fortfarande är ensamstående. Dessa kvinnor är vanligtvis också relativt unga och som framgår ur tabell 9 har medianåldern varierat kring 19-20 års ålder.

Tabell 9. Medianålder för kvinnor som fått sitt första barn som ensamstående.

Födelseår				
1936-40	1941-45	1946-50	1951-55	1956-60
19.6	20.0	18.9	18.8	(18.5)

Den yngsta generationen var endast 20-24 år vid intervjutidpunkten, så deras medianålder kan komma att öka något i den utsträckning som fler kommer att få barn som ensamstående. Detsamma kan gälla för kvinnor födda 1951-55. De var emellertid 25-29 år vid intervjun, så här torde skillnaden bli liten.

I vårt urval är det ofta inte mer än 5-10 kvinnor i en femårs-kohort och i en uppväxtregion som fått barn som ensamstående. De tillfälliga variationerna får därför stort utrymme.

Som framgick ur figur 6 A-E (sid. 28) blir intensitetskurvorna mycket "taggiga". För landet som helhet hade den mittersta femårs-

kohorten, kvinnor födda 1946-50, de högsta intensiteterna (jfr. figur 6 F). Speciellt låga intensiteter har den yngsta generationen så långt vi nu kan följa dessa kvinnor.

För att belysa de eventuella regionala skillnaderna har vi anpassat den multiplikativa modellen till materialet. Resultatet återges i tabell 10. (Vi har tidigare redovisat dessa uppgifter som exempel på en enkel multiplikativ modell, jfr. avsnitt 5.3.)

Vi finner en mycket kraftig nedgång speciellt mellan kohorterna födda 1946-50 och 1956-60. Den yngsta kohorten har en nivå som endast är en femtedel av den som observerades för kvinnor födda tio år tidigare.

Tabell 10. Utvecklingen för första barnets födelse bland ensamstående kvinnor, efter födelseår och uppväxtregion. Resultat från den multiplikativa modellen.

Födelseår:				
1936-40	1941-45	1946-50 ¹⁾	1951-55	1956-60
0.63	0.65	1.00	0.43	0.20
Uppväxtregion:				
Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige ¹⁾	Norra Sverige	
1.13	0.91	1.00	1.20	

¹⁾ basgrupp.

Om man ser till skillnader efter kvinnans uppväxtregion är det kvinnor som huvudsakligen vuxit upp i Norrland, som oftast fått sitt första barn medan de fortfarande var ensamstående. Intensiteterna där är 30 procent över dem som observerats för kvinnor uppväxta i Göteborg/Malmö. Ur tabell 11 framgår att trots att dessa skillnader ser relativt stora ut ger de endast ett relativt begränsat utslag i andelen kvinnor som vid 24 års ålder lämnat tillståndet ensamstående barnlös på grund av att de fått sitt första barn.

I den äldsta tioårs kohorten hade ca 80 procent lämnat tillståndet ensamstående barnlös, mot nästan 90 procent av de i genomsnitt tio år yngre kvinnorna födda 1946-55.

Tabell 11. Andelen kvinnor som lämnat tillståndet ensamstående barnlös på grund av att de fått sitt första barn t.o.m. 24 års ålder. Kvinnor uppvuxna i Göteborg/Malmö och i norra Sverige

Födelseår	Uppväxtregion:	
	Göteborg/Malmö	Norra Sverige
1936-45	5.5%	9.1%
1946-55	8.5%	9.8%

6.3 Sammanflyttningen med en man; första giftermålet och ingången av det första samboendet.

6.3.1 Inledning. Vi har tidigare påpekat att lagstiftningen ändrats, så att det numera nästan saknar praktisk betydelse om man är gift eller samboende, åtminstone om man har gemensamma minderåriga barn. Man kan då fråga sig om det är så viktigt att skilja mellan samboende och gifta, nu när nästan alla kvinnor är samboende någon gång i livet. Det finns dock vissa skillnader i det demografiska beteendet grupperna emellan. Vi vet att fruktsamheten är lägre hos dem som sambor (utan att vara gifta) än hos dem som är gifta. I motsats till vad många nog tror har de samboendes fruktsamhet inte ökat till trots för att samboendet inte längre kan betraktas som ett rent "föräktenskap". De samboende föder numera totalt sett fler barn än de gjorde förr, men det beror endast på att flera sambor och att samboendena varar en längre tid (man gifter sig inte), inte på att de föder barn i ökad utsträckning i varje ålder, i vart fall inte barn med ordningsnummer ett som denna studie diskuterar. Samboendena är också mer instabila än äktenskapen, och en ökande andel upplöses efter relativt kort varighet.

Vi har i samband med denna studie gjort några enkla bearbetningar som ytterligare belyser några skillnader i demografiskt beteende mellan dem som börjar sambo och dem som väljer att gifta sig direkt.

Medianåldern är något lägre för dem som börjar sambo än för dem som gifter sig direkt. Som framgår ur tabell 12, är skillnaden dock inte särskilt stor och medianåldern har successivt sjunkit för båda grupperna.

För de yngsta kvinnorna i tabell 12 är utvecklingen dock annorlunda. Medianåldern bland de kvinnor som gift sig direkt har ökat

något i förhållande till de kvinnor som var i genomsnitt fem år äldre, medan den sjunkit relativt kraftigt för dem som började sambo. Skillnaden i medianåldern har därför blivit ett år mer än vad som observerades för de tre äldsta femårskohorterna.

Inte oväntat har vi funnit att det är en mindre andel som var gravida, när de inledde sitt första samboende jämfört med dem som gifte sig, utan att först ha varit samboende. För de som börjat sambo har andelen gravida successivt sjunkit över kohorterna (tabell 13).

Tabell 12. Medianåldern vid starten av det första samboendet och vid giftermålet.

	Födelseår:			
	1936-40	1941-45	1946-50	1951-55
Samboende	22.0	21.6	21.2	20.4
Gifta	22.2	21.8	21.4	21.6

Tabell 13. Andelen som fått ett barn senast sju månader efter det att de flyttat samman med en man. Procent

Kvinnor som flyttat samman som	Födelseår:			
	1936-40	1941-45	1946-50	1951-55
Samboende	18	15	11	11
Gift	32	34	37	29
Samtliga	26	23	16	12

En del av dem som är gravida, när de börjar sambo, gifter sig före barnets födelse. Denna andel har dock också minskat kraftigt från 41 procent hos den äldsta generationen (född 1936-40) till mindre än 10 procent hos kvinnor födda 1951-55.

Om en kvinna blev gravid och flyttade samman med en man före nedkomsten, valde 64 procent att gifta sig direkt, när man ser på de två äldsta generationerna tillsammans (kvinnor födda 1936-45). Av de 36 procenten som började sambo, gifte sig dessutom nästan 40 procent före barnets födelse, vilket betyder att nära åtta av tio var gifta vid nedkomsten. I de två nästföljande generationerna var det endast 31 procent som valde att gifta sig direkt, och av de 69 procenten som började sambo var det endast 13 procent som gifte sig före nedkomsten. Detta betyder att fyra av tio var gifta vid barnets födelse, vilket är en halvering jämfört med de i genomsnitt tio år äldre kvinnorna.

För de äldsta kohorterna har vi också jämfört andelen som någon gång fått barn bland dem som började sambo (utan att ha varit gifta någon gång före samboendet eller fått ett barn som ensamstående) och dem som gifte sig direkt (utan att ha varit samboende eller ha fått ett barn som ensamstående). Vi har helt sett bort ifrån vad som hände med deras första parförhållande efter första samboendets start respektive efter giftermålet (dvs om de samboende gifte sig, om parförhållandet upplöstes och ett nytt eventuellt ingicks osv). Överraskande nog var det så mycket som en mer än dubbelt så stor andel som aldrig fött ett barn bland dem som började familjebildningen genom att sambo jämfört med dem som gifte sig direkt. Som framgår ur tabell 14 är skillnaden speciellt stor hos kvinnor födda 1946-50. Dessa kvinnor, som var mellan 30-34 år vid intervjun, kan

naturligtvis fortfarande föda sitt första barn, men även efter den fruktsamma periodens slut kommer det fortfarande att vara en stor skillnad. Det är viktigt att komma ihåg att vi i dessa beräkningar inte alls beaktat vad som händer med parförhållandet efter samboendets eller giftermålets start och vi har inte heller tagit hänsyn till åldern vid vilken första samboendet respektive giftermålet ingicks. Dessa aspekter kommer vi att beakta i senare arbete, och vi skall inte här spekulera över möjliga förklaringar.

Tabell 14. Andelen kvinnor som aldrig fött barn av de ensamstående barnlösa kvinnor som började sambo respektive gifte sig direkt.

Födelseår	Inledde samlevnaden som:		Ålder vid intervjun
	Samboende	Gift	
1936-40	12.2	4.3	40-44
1941-45	11.2	5.5	35-39
1946-50	17.0	4.4	30-34

6.3.2 Skillnader uppväxtregionerna emellan. En utveckling så genomgripande som den vi observerat i förskjutningen från direkta giftermål mot ett ogift samboende, återfinns naturligtvis i alla uppväxtregioner. Som tidigare konstaterats har det blivit relativt sällsynt att kvinnor gifter sig utan att först ha varit samboende i de båda yngsta femårskohorterna i vårt material. Detta betyder också att skillnaderna uppväxtregionerna emellan minskat när det gäller valet mellan samboende eller direkt äktenskap. Vi kommer därför att mest uppehålla oss vid hur förhållandena var före den stora nedgången i giftermålsfrekvenserna inleddes och samtidigt försöka belysa huruvida utvecklingen gått parallellt i de fyra uppväxtregionerna eller om någon speciell uppväxtregion ser ut att ha varit föregångare.

Det är hos de äldsta kvinnorna (födda 1936-40) som man finner de största skillnaderna uppväxtregionerna emellan i valet mellan ogift samboende och direkt giftermål. Urvalsstorleken för denna femårskohort är samtidigt den minsta så de tillfälliga variationerna i de observerade centralkvoterna är dessvärre relativt stora.

Bland kvinnor som vuxit upp i de norra delarna av landet liksom i Stockholm var det redan hos den äldsta femårskohorten relativt vanligt att man flyttade samman utan att gifta sig, medan detta förekom mer sällan i Göteborg/Malmö. Enligt resultaten från den multiplikativa modellen (jfr. tabell 15), låg samboendeintensiteterna för kvinnor som vuxit upp i Norrland 65 procent över dem som observerades i södra och mellersta Sverige, de som vuxit upp i Stockholm hade knappt 20 procent högre nivå medan Göteborg/Malmö låg nästan 30 procent lägre än basregionen. Giftermålsintensiteterna visar naturligtvis det nästan omvända mönstret. Kvinnor uppväxta i Göteborg/Malmö hade 40 procent högre giftermålsintensiteter än södra och mellersta

Tabell 15. Samboende- och giftermålsintensiteternas relativa nivå efter födelseår och uppväxtområde jämfört med nivån i södra och mellersta Sverige.

Födelseår	Uppväxtregion:			
	Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige ¹⁾	Norra Sverige
	Samboende ²⁾			
1936-40	1.19	0.72	1.00	1.65
1941-45	1.09	0.86	1.00	1.20
1946-50	1.03	0.97	1.00	1.29
1951-55	1.13	0.94	1.00	1.16
1956-60	0.77	0.72	1.00	1.07
	Giftermål ³⁾			
1936-40	0.80	1.41	1.00	0.80
1941-45	0.89	1.67	1.00	0.88
1946-50	0.23	0.88	1.00	0.86
1951-55	0.16	0.86	1.00	0.61
1956-60	0.22	0.63	1.00	0.47

1) Basgrupp för varje kohort.

2) Modell med två interaktioner (kohort/ålder och kohort/område).

3) Modell med en interaktion (kohort/område).

Sverige medan Stockholm- och Norrlandskvinnorna båda hade 20 procent lägre nivå.

Skillnaderna i intensitetskurvornas nivå uppväxtregionerna emellan betyder att det varit relativt stora olikheter i fördelningen på första avgångsorsak för barnlösa ensamstående kvinnor. Ur tabell 16 framgår fördelning vid 30 års ålder för kvinnor födda 1936-40.

Som framgår ur tabell 17 har skillnaden mellan uppväxtregionerna dock minskat redan till nästa generation, och än större blir utjämnningen till de yngre kvinnorna.

Speciellt märkbar är i tabell 17 Stockholms höga andel kvinnor som börjat sambo redan för femårskohorten född 1946-50. De direkta giftermålen försvann i det närmaste för kvinnor som vuxit upp i Stockholm fr.o.m. denna generation. Dessa kvinnor ser alltså ut att ha varit föregångare, när det gäller genombrottet av det "nya" mönstret.

Ur tabell 18 framgår hur giftermålsintensiteterna minskat i alla uppväxtregioner, när man jämför med intensiteterna för den äldsta generationen i respektive uppväxtregion.

När man som här arbetar med femårskohorter, är det svårt att hänföra en förändring i beteendet till en bestämd tidsperiod. En femårskohort uppnår en viss ålder under en femårsperiod. Den äldsta kohorten (född 1936-40) blev t.ex. 20 år under perioden 1956-60. Samtidigt är de tillfälliga variationerna i intensiteterna för ettåriga åldersklasser stora, vilket tidigare framgått t.ex. ur figur 5 och 6. För att ändå försöka urskilja när den kraftiga förskjutningen mot samboende kom i de olika uppväxtregionerna, har vi beräknat samboende- och giftermålsintensiteter för treåriga åldersklasser för varje uppväxtregion och födelsekohort. Vi kommer här att röra oss

Tabell 16. Fördelningen på första avgångsorsak vid 30 års ålder för ensamstående barnlösa kvinnor födda 1936-40, efter uppväxtregion. Procent.

Uppväxtregion	Andelen som inte ingått ett parförhållande som första händelse ¹⁾	Andel som ingått ett samboende	Andel som gift sig direkt
Stockholm	18.2	38.9	42.9
Göteborg/Malmö	13.8	21.4	64.8
Södra och mellersta Sverige	20.0	31.4	48.6
Norra Sverige	17.5	48.7	33.8
Hela landet	18.6	34.7	46.7

1) Kvarvarande ensamstående barnlösa och kvinnor som fått barn som ensamstående.

Tabell 17. Andelen som börjat sambo av alla som ingått ett parförhållande vid 30 års ålder efter födelseår och uppväxtregion.

Födelseår	Uppväxtregion:				
	Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige	Hela landet
1936-40	48	25	39	59	43
1941-45	64	42	58	64	58
1946-50	94	79	78	84	82
1951-55 ¹⁾	99	90	90	97	93

1) Uppgifterna avser 27 års ålder. Dessa kvinnor var i 25-29 års ålder vid intervjutidpunkten.

Tabell 18. Relativa utvecklingen i giftermålsintensiteterna efter uppväxtregion jämfört med förhållandet för den äldsta kohorten i respektive uppväxtområde.

Födelse- år	Uppväxtregion:			
	Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige
1936-40 ¹⁾	1.00	1.00	1.00	1.00
1941-45	0.89	0.94	0.80	0.88
1946-50	0.15	0.33	0.52	0.56
1951-55	0.05	0.16	0.27	0.13
1956-60	0.05	0.08	0.18	0.10

1) Basgrupp för varje uppväxtregion.

med sjuårsperioder. Resultaten redovisas i tabell 20, men först visas i tabell 19 under vilken period som femårskohorterna uppnådde respektive åldrar.

För den äldsta generationen är ofta giftermålsintensiteterna högre än intensiteterna för att ingå det första samboendet, men fr.o.m. den tredje femårskohorten (född 1946-50) är förhållandet oftast det motsatta. Den äldsta födelsekohorten hade i det närmaste avslutat sin sammanflyttning (som ogift eller gift) under senare delen av 1960-talet medan den tredje femårskohorten i stället knappt påbörjat sin före 1965. Om man vill se när ökningen i samboendet slog igenom i de olika uppväxtregionerna blir därför den andra generationen speciellt intressant. Dessa kvinnor (födda 1941-45) hade sin huvudsakliga familje-

Tabell 19. Sambandet mellan födelseår och period.

Uppnådd ålder	Födelseår:				
	1936-40	1941-45	1946-50	1951-55	1956-60
17-19	1953-59	1958-64	1963-69	1968-74	1973-79
20-22	1956-62	1961-67	1966-72	1971-77	1976-82
23-25	1959-65	1964-70	1969-75	1974-80	1979-85
26-28	1962-68	1967-73	1972-78	1977-83	1982-88

bildningsperiod under 1960-talet, så de upplever genombrottet av det nya demografiska beteendet när de är mitt i de åldrar som är mest centrala för familjebildningen. I tabell 21 redovisas andelen som börjat sambo av alla som flyttat samman med en man (som ogift eller gift) för samma treåriga åldersklasser som i tabell 20. För alla uppväxtregioner och åldrar ökar den andel som härrör från det ogifta samboendet hela tiden, och Stockholm och norra Sverige har inledningsvis högre andelar än de två andra uppväxtregionerna. Om man jämför Göteborg/Malmö med övriga delar av landet och ser på andelen av den totala sammanflyttningsintensiteten i 20-22 års ålder som kommer från samboendet, finner man att den inte ökat i Göteborg/Malmö mellan den äldsta och näst äldsta femårskohorten, vilket den gjort i de övriga uppväxtområdena. I nästa åldersintervall (23-25 år) har det varit en uppgång också för kvinnor som vuxit upp i Göteborg/Malmö, men andelen är lägre både i denna och nästa åldersklass jämfört med de övrigas. Ser vi däremot på den tredje kohorten, dvs kvinnor födda 1946-50, har Göteborg/Malmö ofta högre andelar än södra och mellersta Sverige, som nu ofta har de lägsta. Samboendet fick alltså ett relativt sent genombrott hos

Tabell 20. Samboende- och giftermålsintensiteter per 1000 kvinnor för treåriga åldersintervall, efter uppväxtregion och födelseår.

Ålder	Födelsekohort	Uppväxtregion:							
		Stockholm		Göteborg/Malmö		Södra och mellersta Sverige		Norra Sverige	
		Samb.	Gift	Samb.	Gift	Samb.	Gift	Samb.	Gift
17-19	1936-40	45	15	21	71	36	24	48	26
	1941-45	55	21	30	33	50	28	43	16
	1946-50	82	5	56	14	77	25	100	16
	1951-55	123	3	122	6	131	7	137	4
	1956-60	125	4	105	0	184	7	199	0
20-22	1936-40	53	116	44	122	47	136	100	129
	1941-45	102	89	74	195	103	107	135	92
	1946-50	196	18	210	70	208	54	264	46
	1951-55	294	0	210	30	258	28	319	9
	1956-60	243	0	208	25	281	19	327	0
23-25	1936-40	108	129	65	237	103	142	133	27
	1941-45	160	122	133	177	118	107	216	120
	1946-50	289	10	275	55	239	62	220	78
	1951-55	295	14	238	28	204	61	291	25
26-28	1936-40	124	41	69	138	89	105	197	113
	1941-45	264	48	172	86	164	55	152	108
	1946-50	128	0	241	40	177	46	309	77
	1951-55	265	0	286	57	107	32	74	0

kvinnor som vuxit upp i Göteborg/Malmö. Å andra sidan gick sedan utvecklingen snabbt, vilket vi också finner utifrån tabell 18 som visar att giftermålsintensiteterna för Göteborg/Malmö gick ned från 0.94 till 0.33, när man ser till utvecklingen över kohorterna. Endast Stockholm har en större nedgång relativt sett.

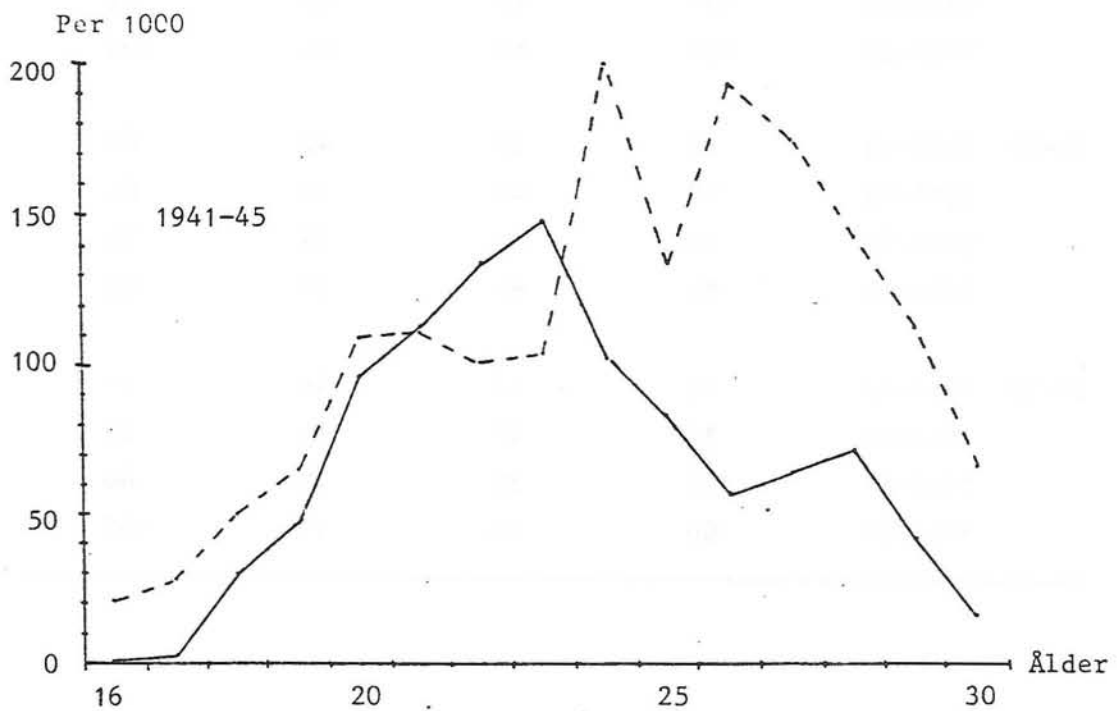
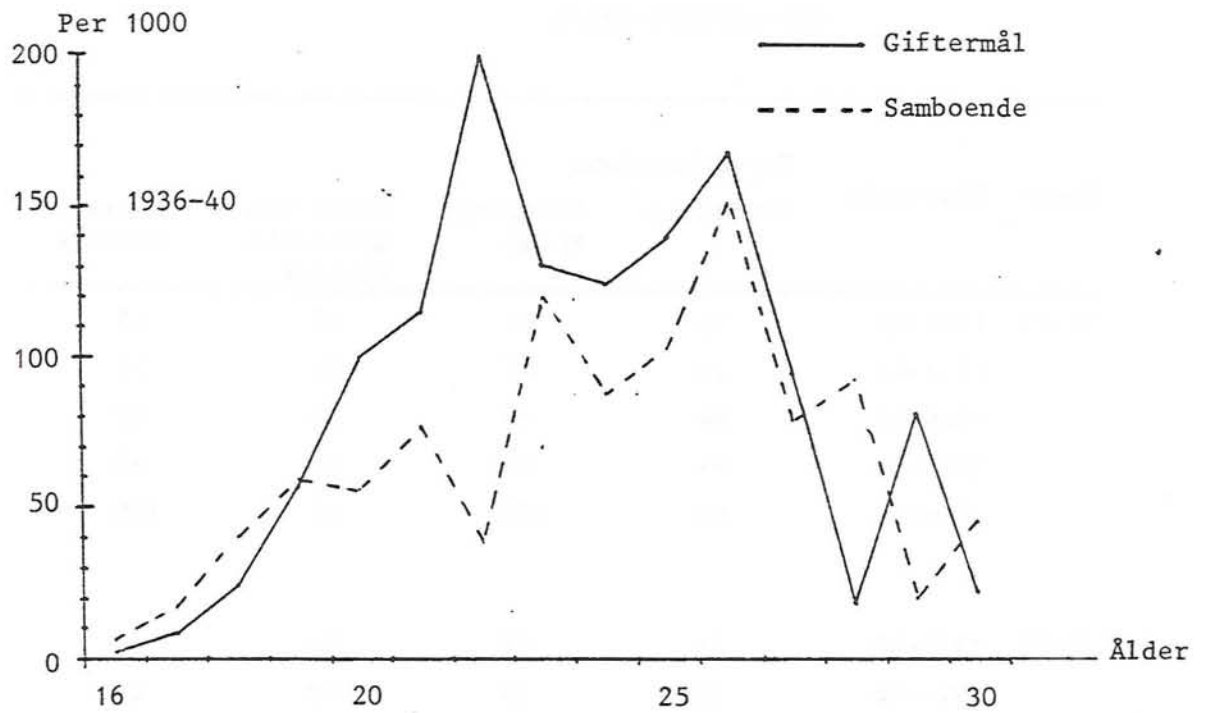
Som vi tidigare påpekat var samboendet inte en ovanlig samlevnadsform före mitten av 1960-talet. Det är dock ingen tvekan om att det stora genombrottet kom under 1960-talets andra hälft. Att period-effekterna är tydliga, framgår bl.a. ur figur 13 som visar intensiteterna för att ingå det första samboendet respektive det första äktenskapet för kvinnor födda 1936-40 och 1941-45 oavsett uppväxtregion. Fr.o.m. 23-24 års ålder ligger giftermålsintensiteterna klart lägre hos kvinnor födda 1941-45 jämfört med kvinnorna som i genomsnitt var fem år äldre och intensiteterna för det första samboendet ligger på en högre nivå. För den äldsta femårsgenerationen är giftermålsintensiteterna nästan undantagslöst högre än motsvarande för starten av det första samboendet men för nästa generation gäller det motsatta fr.o.m. kvinnor i 24 års ålder.

Vi har hittills endast i begränsad utsträckning tagit in de yngsta kvinnorna i diskussionen, eftersom de bara var 20-24 år vid intervju-tidpunkten. Också de uppvisar dock ett intressant regionalt mönster. Som framgår ur tabell 22 är det faktiskt bland dessa kvinnor som vi finner de nästan största skillnaderna regionerna emellan i andelen som flyttat samman med en man.

För den yngsta kohorten har storstadsområdena en betydligt lägre andel som (någon gång) flyttat samman med en man än övriga landet. Om skillnaderna förklaras av ekonomiska omständigheter (bostads- och arbetsmarknaden) eller om detta är ett nytt mönster som eventuellt senare också sprider sig till andra områden, går det ännu inte att uttala sig om.

Tabell 21. Andelen som samboendeintensiteten utgjort av den totala samflyttningsintensiteten efter ålder födelseår och uppväxtregion.

Ålder	Födelseår	Uppväxtregion:			
		Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige
17-19	1936-40	75	23	60	65
	1941-45	72	47	64	72
	1946-50	94	80	75	87
	1951-55	98	95	95	97
	1956-60	97	100	96	100
20-22	1936-40	31	27	26	44
	1941-45	53	27	49	59
	1946-50	91	75	79	85
	1951-55	100	88	90	97
	1956-60	100	89	94	100
23-25	1936-40	45	21	42	83
	1941-45	57	43	53	64
	1946-50	98	83	79	74
	1951-55	95	89	77	92
26-28	1936-40	75	33	46	64
	1941-45	85	67	75	58
	1946-50	100	86	79	80
	1951-55	100	83	77	100

Figur 13. Samboende- och giftermålsintensiteter för ensamstående barnlösa kvinnor födda 1936-40 och 1941-45.

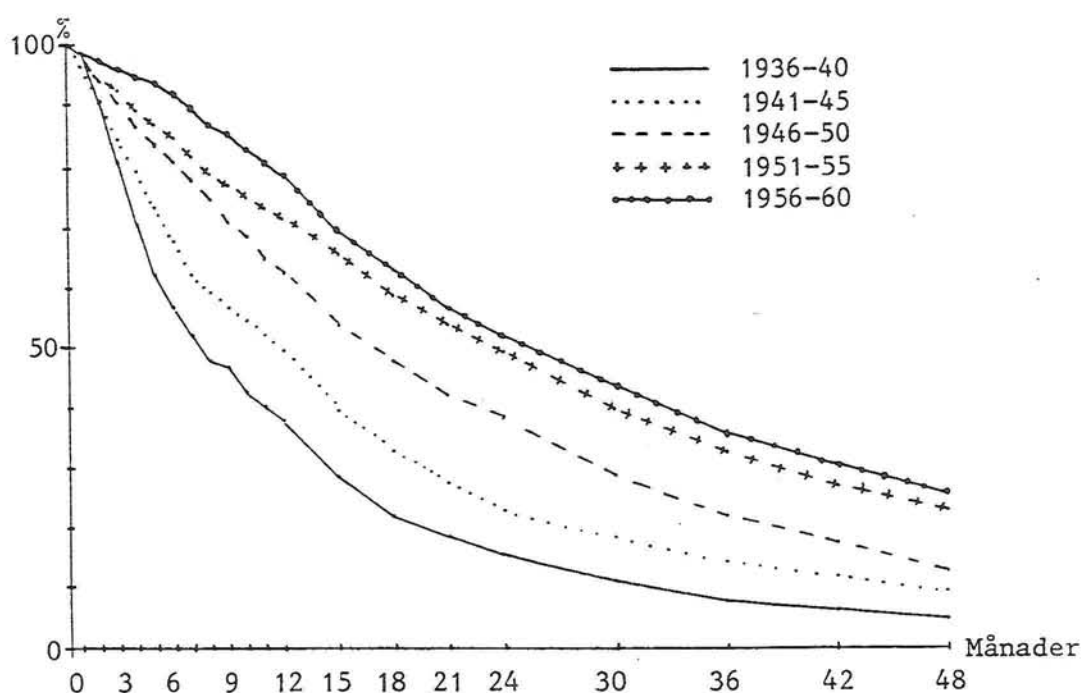
Tabell 22. Andelen barnlösa ensamstående som flyttat samman med en man efter födelseår och uppväxtregion. Genomsnitt av andelarna för 21-23 års ålder.

Födelseår	Uppväxtregion:			
	Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige
1936-40	39	42	39	44
1941-45	42	50	47	45
1946-50	46	47	51	56
1951-55	60	57	62	63
1956-60	59	60	71	73

7. RESULTAT OM AVGÅNGEN FRÅN TILLSTÅNDET BARNLÖS SAMBOENDE

7.1 Totala avgången.

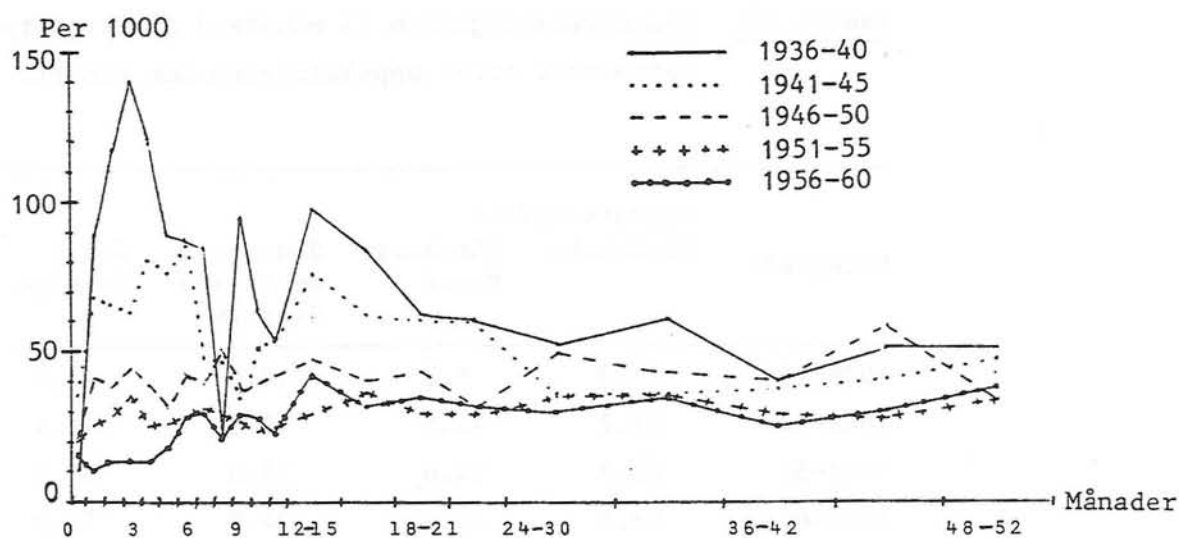
Samtidigt som en ökande andel av de ensamstående barnlösa kvinnorna har startat sitt familjeliv som ogifta samboende, har tiden som kvinnorna tillbringat i detta tillstånd successivt ökat till de yngre generationerna. I fruksamhetsundersökningens äldsta kvinnogeneration (född 1936-40) hade hälften lämnat det barnlösa samboendet cirka sju månader efter starttidpunkten. För de båda yngsta kohorterna, födda under 1950-talet, var motsvarande tid omkring två år. Figur 14 visar andelen kvarvarande barnlösa samboende efter samboendets varaktighet.

Figur 14. Andelen kvarvarande barnlösa samboende efter samboendets varaktighet och födelseår.

I figur 15 visas de observerade centralkvoterna för den totala avgången från det barnlösa samboendet (summan av intensiteterna för giftermål, första barnets födelse och isärflyttning) efter tiden som samboende. Det är speciellt under det första halvåret av samboendet som benägenheten att lämna samboendet minskat, och den observerade totala avgångsintensiteten har i detta intervall gått ned till en sjundedel mellan den äldsta och yngsta kohorten.

När vi skall jämföra de samboende kvinnornas beteende i de fyra uppväxtregionerna måste de båda äldsta kohorterna slås samman till en tioårskohort (född 1936-45) för att ge ett tillräckligt stort antal samboende kvinnor i varje uppväxtregion. Detta gäller dock endast när vi beräknar multipla avgångstabeller. Den multiplikativa modellen ställer inte samma krav på materialets storlek, vilket just är en av denna metods stora fördelar.

Figur 15. Observerade centralkvoter för totala avgången från det barnlösa samboendet.

Som tidigare påpekats har vi inte tagit hänsyn till vid vilken ålder som kvinnorna påbörjat det första samboendet. Detta kan påverka resultatet, särskilt när man ser på utvecklingen över kohorterna. För den yngsta generationen och långa varaktigheter av samboendena kommer endast de kvinnor med som börjat sambo i mycket ung ålder. Det finns anledning att tro att deras beteende skiljer sig något från dem som var äldre när de började sitt första samboende. Vi kommer därför i fortsättningen att lägga något mindre vikt vid de de yngsta kvinnorna.

Som framgår ur tabell 23 ökar tiden som gått innan hälften av de barnlösa samboende kvinnorna lämnat detta tillstånd i alla uppväxtregioner. Kvinnor som vuxit upp i Stockholm har den längsta medianvarigheten medan de som vuxit upp i Göteborg/Malmö har den kortaste.

Tabell 23. Medianvaraktigheten (i månader) av det första barnlösa samboendet efter uppväxtregion och kohort.

Födelseår	Uppväxtregion:			
	Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige
1936-45	13.0	8.3	10.0	11.8
1946-50	23.2	14.5	15.5	16.4
1951-55	28.8	24.0	21.0	25.2
1956-60	28.1	20.4	24.8	28.9

Tabellen ovan visar tiden som gått innan hälften av kvinnorna lämnat det barnlösa samboendet. Två av de tre avgångsorsakerna vi beaktar, nämligen giftermål och isärflyttning, innebär att man faktiskt lämnar samboendet, medan den tredje avgångsorsaken, det första barnets födelse, inte betyder att man slutar vara samboende. Skillnader i benägenheten att få barn medan man fortfarande är samboende påverkar därför medianvaraktigheten. Man kan som en följd av detta inte omedelbart dra några slutsatser om i vilken utsträckning som samboendet "slagit igenom" som egen samlevnadsform utifrån det barnlösa samboendets varaktighet.

För att eliminera påverkan av skillnader i tendensen att få det första barnet medan man är samboende har medianvaraktigheten också beräknats, då hänsyn endast tagits till dem som gift sig och som flyttat isär som första händelse. Resultaten redovisas i tabell 24.

Det regionala mönstret från tabell 23 kvarstår, men de kvinnor som vuxit upp i norra Sverige har nu minst lika lång varaktighet som dem som vuxit upp i Stockholm. Samtidigt ökar de absoluta skillnaderna mellan uppväxtregionerna. Vi finner en god överensstämmelse mellan hur vanligt det var att de ensamstående barnlösa kvinnorna började sambo och tiden som gått innan hälften av kvinnorna lämnat samboendet genom att gifta sig eller flytta isär. Dessutom finner man att ökningen i varaktigheten kom tidigare i de uppväxtregioner där samboendet var relativt vanligt redan hos den äldsta kohorten (Stockholm och norra Sverige) än i de båda övriga uppväxtregionerna.

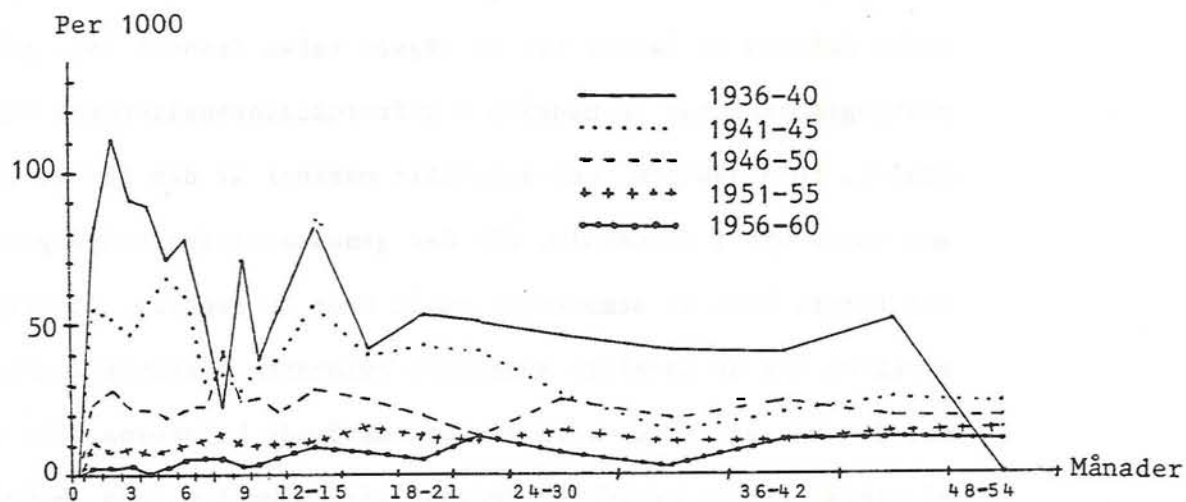
Tabell 24. Antalet månader som gått innan hälften av de barnlösa samboende kvinnorna gift sig eller flyttat isär (som första händelse), efter uppväxtregion och kohort.

Födelseår	Uppväxtregion:			
	Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige
1936-45	15.4	11.8	12.6	17.9
1946-50	32.3	18.4	21.6	30.1
1951-55	40.9	30.3	33.3	41.0

7.2 Gitermål bland barnlösa samboende kvinnor.

Det är främst en nedgång i giftermålsintensiteterna som har bidragit till att de barnlösa samboendenas längd ökat. Som framgår ur figur 16 har giftermålstalen sjunkit för så gott som alla varaktigheter, och speciellt kraftig har nedgången varit under det första halvåret av samboendet (jfr. tabell 25).

För den äldsta tioårskohorten (född 1936-45) är det vanligast att de barnlösa samboende kvinnorna som vuxit upp i södra och mellersta

Figur 16. Observerade giftermålsintensiteter bland samboende barnlösa kvinnor efter samboendets varaktighet och kohort.

Tabell 25. Observerade giftermålsintensiteter för samboende barnlösa kvinnor efter samboendets varaktighet och kohort.
Per 1000 kvinnor.

Samboendets varaktighet	Födelseår:				
	1936-40	1941-45	1946-50	1951-55	1956-60
0-6 månader	78.2	49.3	20.6	7.7	1.6
6-12 månader	53.2	37.9	25.9	10.7	4.3
12-48 månader	53.3	34.7	22.3	12.8	7.8

Sverige gifter sig inom ett år, medan kvinnor som vuxit upp i de norra delarna av landet har de lägsta talen (tabell 26). Alla upp-
växtregionerna har en nedgång i giftermålsintensiteterna till nästa
kohort, född 1946-50, och speciellt märkbar är den för de kvinnor
som vuxit upp i Stockholm, där den genomsnittliga nedgången under
det första året av samboendet varit över 70 procent. Giftermåls-
mönstret för de barnlösa samboende kvinnorna överensstämmer väl
med det vi såg för de barnlösa ensamstående kvinnorna, för vilka
vi också fann en betydande nedgång till kohorten född 1946-50.
Också där hade de kvinnor som vuxit upp i Stockholm den största
nedgången och de direkta giftermålen (utan föregående samboende)
upphörde i det närmaste för dessa kvinnor fr.o.m. denna kohort.
Samboende barnlösa kvinnor som vuxit upp i Göteborg/Malmö har
också en kraftig nedgång i giftermålstalen under samboendets första
år (60 procent), men däremot ökar intensiteterna för längre var-
aktigheter.

I tabell 27 visas sammanfattande tal för uppväxtregionernas
giftermålsbenägenhet enligt en modell med en interaktion (kohort/
ålder).

Vi ser att de kvinnor som har vuxit upp i Stockholm och i
norra Sverige har drygt 30 procent lägre giftermålsintensiteter
än de övriga uppväxtområdena, som i sin tur har ungefär samma nivå.
Uppgifterna avser de fyra första åren av det barnlösa samboendet.

Tabell 26. Giftermålsintensiteter för barnlösa samboende kvinnor efter samboendets varaktighet, uppväxtregion och födelseår.

Födelseår	Samboendets varaktighet (månader)	Uppväxtregion:			
		Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige
1936-45	0-6	45.3	54.8	65.4	41.8
	6-12	36.5	51.1	44.4	34.0
	12-48	41.5	32.6	40.4	33.8
1946-50	0-6	11.4	24.9	26.0	11.9
	6-12	12.3	16.7	31.6	28.9
	12-48	18.5	36.9	25.8	13.6
1951-55	0-6	4.4	9.7	9.0	5.8
	6-12	6.1	13.1	15.0	2.4
	12-48	10.4	18.5	13.5	10.6
1956-60	0-6	0.0	0.0	2.0	2.2
	6-12	0.0	4.6	6.7	0.0

Tabell 27. Giftermål bland samboende barnlösa kvinnor efter uppväxtregion. Resultat från en multiplikativ modell med interaktion mellan kohort och ålder.

Uppväxtregion:

Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige ¹⁾	Norra Sverige
0.69	1.02	1.00	0.65

¹⁾ basgrupp.

7.3 Första barnets födelse bland samboende kvinnor.

Vi har hittills funnit att samboendena varar längst för de kvinnor som vuxit upp i Stockholm och i norra Sverige och att dessa uppväxtregioner också haft de lägsta giftermålsintensiteterna för barnlösa samboende kvinnor. Härmed upphör dock likheterna mellan dessa uppväxtregioner. När man ser på benägenheten att få det första barnet medan man är samboende är detta betydligt vanligare bland de kvinnor som vuxit upp i norra Sverige jämfört med dem som vuxit upp i Stockholm. Som framgår ur tabell 28 är det speciellt under samboendets första sju månader som skillnaderna är stora. Kvinnor som har vuxit upp i norra Sverige har minst 70 procent högre fruktsamhet i detta varaktighetsintervall jämfört med Stockholmskvinnorna.

De kvinnor som föder barn inom samboendets sju första månader

Tabell 28. Centralkvoter för första barnets födelse för samboende kvinnor efter samboendets varaktighet, uppväxtregion och kohort. Per 1000 kvinnor

Födelseår	Samboendets varaktighet (månader)	Uppväxtregion:			
		Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige
1936-45	0-7	15.1	17.2	13.4	25.7
	7-12	6.9	14.2	12.8	16.3
	12-48	8.6	10.0	12.0	7.7
1946-50	0-7	8.4	19.2	14.1	19.2
	7-12	12.9	12.3	7.1	16.7
	12-48	10.9	9.6	14.5	16.6
1951-55	0-7	10.0	11.7	15.0	17.8
	7-12	11.2	10.7	14.1	7.4
	12-48	6.9	10.3	12.1	12.1
1956-60	0-7	2.2	7.1	6.9	5.6
	7-12	3.5	11.3	14.6	0.0

är i stor utsträckning medvetna om graviditeten vid sammanflyttningen och skillnader i fruktsamhetstalen kan förklaras av att man i olika utsträckning väljer att gifta sig före nedkomsten. Vi har tidigare påpekat att "trycket på" att gifta sig på grund av en graviditet minskat över tiden för landet som helhet (avsnitt 6.3.1). Vårt material visar inte att det skulle vara några direkta skillnader i tendensen att gifta sig före nedkomsten om man vuxit upp i Stockholm eller i norra delarna av landet. Båda dessa regioner har, som framgår ur tabell 29, lägre andelar än de båda andra uppväxtregionerna.

Tabell 29. Andelen som gifter sig före nedkomsten bland dem som får barn senast sju månader efter sammanflyttningen efter uppväxtregion.

Födelseår	Uppväxtregion:			
	Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige
1936-45	74	83	82	63
1946-55	23	39	48	23

Tabell 30. Andelen gravida bland dem som flyttar samman med en man (som gift eller ogift) efter uppväxtregion och kohort.

Födelseår	Uppväxtregion:			
	Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige	Norra Sverige
1936-45	18.8	23.0	25.4	25.4
1946-55	8.3	13.9	15.9	13.9

Skillnaderna i fruktsamheten under samboendets sju första månader mellan uppväxtregionerna Stockholm och norra Sverige beror i stället på att den totala andelen som är gravida vid sammanflyttningen - som gift eller ogift - är betydligt lägre bland de kvinnor som vuxit upp i Stockholm än bland dem som vuxit upp i övriga delar av landet (jfr. tabell 30).

Efter de första sju månaderna av samboendet är det inget klart mönster i fruktsamheten bland de barnlösa samboende kvinnorna mellan uppväxtregionerna. De som vuxit upp i storstäderna (Stockholm och Göteborg/Malmö) har ofta en något lägre nivå än de övriga (jfr. tabell 28). Resultatet från den multiplikativa modellen redovisas i tabell 31.

Tvärtemot den föreställning som nog är vanligt förekommande har de samboende kvinnornas benägenhet att föda sitt första barn inte ökat. I stället observeras en viss nedgång till de yngre generationerna.

Tabell 31. Första barnets födelse bland samboende kvinnor efter födelseår och uppväxtregion. Resultat från den multiplikativa modellen.

Födelseår:				
1936-40	1941-45	1946-50 ¹⁾	1951-55	1956-60
1.00	0.95	1.00	0.89	0.74

¹⁾ basgrupp.

Uppväxtregion:			
Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige ¹⁾	Norra Sverige
0.76	0.92	1.00	1.11

¹⁾ basgrupp.

7.4 Isärflyttning bland samboende barnlösa kvinnor.

I tabell 32 visas de observerade isärflyttningsintensiteterna för kvinnor födda 1936-60. Det har varit en ökning över kohorterna för så gott som alla varaktigheter av samboendena. Till skillnad från intensiteterna för giftermål och för första barnets födelse finner vi lägre tal för de korta varaktigheterna än för de längre.

Nedgången i giftermålsintensiteterna och ökningen i benägenheten att flytta isär har medfört att fördelningen på första avgångsorsak ändrats radikalt över kohorterna. I tabell 33 visas fördelningen efter fyra års varaktighet av samboendena. Speciellt märkbar är den kraftiga minskningen i andelen som gift sig som första avgångsorsak och ökningen i andelen som flyttat isär. Som tidigare påpekats har vi i beräkningarna inte tagit hänsyn till vid vilken ålder som kvinnorna började sambo. Resultatet för speciellt de yngsta kvinnorna kan delvis vara en effekt av att vi för längre varaktigheter av samboendena endast beaktar kvinnor som börjat sambo i mycket ung ålder, vilket torde öka sannolikheten för isärflyttning.

Tabell 32. Observerade isärflyttningsintensiteter för barnlösa samboende kvinnor efter samboendets varaktighet och kohort. Per 1000 kvinnor.

Samboendets varaktighet	Födelseår:				
	1936-40	1941-45	1946-50	1951-55	1956-60
0-6 månader	0.0	1.3	1.4	5.8	5.8
6-12 mån.	1.9	2.8	6.6	6.1	13.2
12-48 mån.	6.5	6.6	8.2	8.2	13.2

Tabell 33. Fördelningen på första avgångsorsak från barnlöst samboende efter fyra års varaktighet för kvinnor födda 1936-60. Procent.

Avgångs- orsak	Födelseår:			
	1936-45	1946-50	1951-55	1956-60
Giftermål	65	46	28	16
Barnafödande	21	29	31	28
Isärflyttning	6	13	18	31
Kvarvarande barn- lösa samboende	8	12	23	25

Vi har tidigare i kapitel 6 visat att kvinnorna i de yngre kohorterna flyttat samman med en man i betydligt yngre åldrar än de något äldre kvinnorna. I den yngsta kohorten hade t.ex. 34 procent av kvinnorna flyttat samman före sin 19-årsdag jämfört med endast tretton procent i den äldsta kohorten. Tidigare studier av skilsmässa-statistiken visar att riskerna för skilsmässa är högre för dem som gifter sig unga, jämfört med dem som är något äldre vid giftermålet och detta kan vara en del av förklaringen bakom ökningen i isärflytt-ningsintensiteterna. De yngre kvinnorna har också haft "stadigt sällskap" en kortare tid innan de flyttar samman än de något äldre kvinnorna. Fruktksamhetsundersökningen visar att det hos den äldsta femårskohorten var 26 procent som haft sällskap högst ett år innan sammanflyttningstidpunkten (7 procent högst ett halvår). För den yngsta femårskohorten hade denna andel ökat till 51 procent (25 procent högst ett halvår). Uppgifterna avser dem som levde samman med en man (som gift eller ogift) vid intervjutidpunkten.

Att ett barnlöst samboende upplöses genom att man flyttar isär tycks delvis vara något av ett storstadsfenomen. Resultatet från den multiplikativa modellen på isärflyttningsintensiteterna visas i tabell 34.

Tabell 34. Isärflyttning bland barnlösa samboende kvinnor efter uppväxtregion. Resultat från en multiplikativ modell med interaktion mellan kohort och ålder.

Uppväxtregion:			
Stockholm	Göteborg/ Malmö	Södra och mellersta Sverige ¹⁾	Norra Sverige
1.15	1.22	1.00	0.91

¹⁾ basgrupp.

8. EN JÄMFÖRELSE AV ANVÄNDBARHETEN AV TVÅ OLIKA BERÄKNINGSMETODER

De resultat vi redovisat i kapitel 6 och 7 har vi fått fram genom att använda två alternativa beräkningsmetoder, nämligen (i) multipla avgångstabeller med intensiteter skattade som de observerade centralkvoterna, och (ii) den multiplikativa modellen, ibland utvidgat till en modell med en eller flera interaktioner mellan bakgrundsfaktorerna.

Den multiplikativa modellen används främst när delgrupperna är små, ofta beroende på att materialet är uppdelat på många bakgrundsfaktorer. Om man får en god modellanpassning med en enkel modell (utan för många interaktioner) är resultaten lättolkade, och man får klart fram de olika bakgrundsfaktorernas betydelse för de undersökta intensitetskurvornas nivå.

Vi har egentligen inte haft en situation med för små delgrupper. Två av våra uppväxtregioner har kanske varit på gränsen till det analyserbara, men vanligtvis har det varit möjligt att upptäcka nivå- och strukturskillnader utifrån de observerade centralkvoterna.

När vi använt de båda metoderna parallellt, har vi fått goda möjligheter att jämföra dem. Vi har dessutom kunnat sätta oss in i hur den multiplikativa modellen fungerar. Det är första gången vi använder den. Vi har bl.a. funnit att klara strukturförändringar för riket som helhet, t.ex. tidigareläggningen av samboendestarten, måste beaktas för att den multiplikativa modellen skall ge en tillfredsställande anpassning.

Det har inte varit speciellt svårt att förstå behovet av interaktioner, eller vilken interaktion som behövs, när man på förhand studerat de observerade centralkvoterna. Å andra sidan har vi funnit

vissa intressanta utvecklingar i de observerade centralkvoterna för de olika uppväxtregionerna som inte visat sig vara signifikanta i den multiplikativa modellen. Här har vi, som tidigare nämnts, ibland också tagit med "onödiga" interaktioner, om vi funnit dem viktiga.

Man kan nästan säga att vi har använt resultaten från analysen av de observerade centralkvoterna och de multipla avgångstabellerna som ett "facit", med vilket vi sedan jämfört resultaten från den multiplikativa modellen. Detta har varit möjligt då vi har en mycket enkel struktur med få bakgrundsfaktorer i vårt material. Vi har haft en ambition att försöka belysa om den stora ökningen i de ogifta samboendet kom vid olika tidpunkter i olika delar av landet. Bl.a. har vi arbetat med treåriga åldersklasser för att kunna studera detta. Vi har också experimenterat med andra försök att belysa utvecklingen som inte varit så framgångsrika att vi tagit med dem i presentationen här. Man kan inte förvänta sig att en modell som den multiplikativa, vars syfte är att ge en översiktlig bild av olika bakgrundsfaktorerers betydelse, skall ha denna flexibilitet.

Omvänt har vi också fått hjälp av den multiplikativa modellen att avslöja skillnader som vi inte kunde få fram utifrån de observerade centralkvoterna. Speciellt gäller detta för relativt sällsynta händelser som t.ex. det första barnets födelse bland ensamstående kvinnor. De observerade intensiteterna på riksnivå är så låga att det inte skulle födas några "hela" barn i de enskilda åldersklasserna i de mindre uppväxtregionerna om de hade samma benägenhet som riksgenomsnittet. I dessa regioner har det dock fötts ett eller ett par barn av ensamstående mödrar i vissa åldrar. I dessa åldrar har vi så fått höga centralkvoter medan många andra åldersklasser har noll som observerad intensitet. Den multiplikativa modellen har varit till mycket stor hjälp genom att den drar in information från andra åldrar

och regioner.

Det har varit värdefullt att arbeta parallellt med de båda beräkningsmetoderna. Ett framtida tillvägagångssätt kan vara att använda den multiplikativa modellen till att avslöja olika bakgrundsfaktorerers allmänna betydelse, kanske för att senare utesluta mindre viktiga faktorer eller slå samman likartade delgrupper. De intensiteter som så erhålls i den multiplikativa modellen på det grupperade materialet (alternativt de observerade centralkvoterna om delgrupperna är tillräckligt stora) kan sedan i sin tur användas för att beräkna t.ex. multipla avgångstabeller.

De enklaste resultaten från den multiplikativa modellen (dvs de olika bakgrundsfaktorernas betydelse i relation till basgruppen) kan i vissa tillfällen ge en något för "tunn" information. Om man har en studie som vår är det framför allt betydelsefullt att man ser vad de olika avgångsorsakerna betyder i förhållande till varandra. Detta är svårt när man behandlar varje avgångsorsak separat, och extra komplicerat blir det om man använt olika interaktionstermer i de olika modellerna. Vad är t.ex. innebörden av att samboendet i en viss region är ett par procent över basregionens, när giftermålsintensiteterna ligger låt oss säga 20 procent under samma basregions intensiteter? Är det då inte betydligt vanligare att ensamstående kvinnor inledningsvis väljer ett samboende före ett äktenskap i den uppväxtregionen, dvs att det ogifta samboendet "slagit igenom", även om samboendeintensiteternas nivå inte skiljer sig från basregionens? Det är viktigt att man inte bara får kunskap om huruvida en delgrupp har något högre eller lägre intensiteter än en annan delgrupp. Det är samtidigt väsentligt att förstå vad skillnaderna i intensiteternas nivå betyder för den faktiska utvecklingen.

EFTERORD

Denna rapport ingår som en del i projektet "Kvinnors livsfaser". Projektet finansieras av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet och Riksbankens Jubileumsfond. SCB har ställt avidentifierade data från den svenska fruktsamhetsundersökningen till vårt förfogande.

Under arbetet med denna rapport har jag fått värdefulla synpunkter från Jan M. Hoem, Eva Bernhardt och Cecilia Etzler.

REFERENSER

Hoem, Jan M. och Bo Rennermalm (1982). Cohabitation, marriage and first birth among never-married Swedish women in cohorts born 1936-60. Stockholms universitet, Demografiska avdelningen, Stockholm Research Reports in Demography, No. 8.

Hoem, Jan M. (1984). Marriages connected with first births among cohabiting women in the Danish Fertility Survey of 1975. Stockholms universitet, Demografiska avdelningen, Stockholm Research Reports in Demography, No. 19.

Statistiska centralbyrån, SCB (1974). Giftermålens och skilsmässornas utveckling efter 1950. Stockholm: Information i prognosfrågor 1974:4.

Trost, Jan and Bo Lewin (1978). Att sambo och gifta sig: Fakta och föreställningar, Statens offentliga utredningar 1978:55, Stockholm.

Trussell, James and Charles Hammerslough (1983). A hazards-model analysis of the covariates of infant and child mortality in Sri Lanka. Demography 20(1), 1-26.

STOCKHOLM RESEARCH REPORTS IN DEMOGRAPHY
SECTION OF DEMOGRAPHY, UNIV. OF STOCKHOLM
S-106 91 STOCKHOLM, SWEDEN

- SRRD-1 Hoem, Jan M. and Randi Selmer: The interaction between premarital cohabitation, marriage, and the first two birth in current Danish cohorts, 1975. (March 1982)
- SRRD-2 Hoem, Jan M. and Ulla Funck Jensen: Multistate life table methodology: A probabilist critique. (March 1982)
Pp. 155-264 in K.C. Land and A. Rogers (eds.), Multidimensional Mathematical Demography. New York etc.: Academic Press.
- SRRD-3 Hoem, Jan M.: Balancing bias in vital rates due to an informative sampling plan. (April 1982)
Pp. 81-88 in Statistical Review 1983:5. Essays in Honour of Tore E. Dalenius.
- SRRD-4 Hoem, Jan M.: Distortions caused by nonobservation of periods of cohabitation before the latest. (May 1982)
Demography 20(4), 491-506.
- SRRD-5 Hoem, Jan M.: The reticent trio: Some little-known early discoveries in insurance mathematics by Oppermann, Thiele, and Gram. (July 1982)
International Statistical Review 51(1983), 213-221.
- SRRD-6 Hoem, Jan M. and Bo Rennermalm: Biases in cohabitational nuptiality rates caused by nonobservation of periods of cohabitation before the latest: An empirical note. (Dec. 1982)
- SRRD-7 Funck Jensen, Ulla: An elementary derivation of moment formulas for numbers of transitions in time-continuous Markov chains. (Dec. 1982)
- SRRD-8 Hoem, Jan M. and Bo Rennermalm: Cohabitation, marriage, and first birth among never-married Swedish women in cohorts born 1936-1960. (Dec. 1982)
- SRRD-9 Funck Jensen, Ulla: The Feller-Kolmogorov differential equation and the state hierarchy present in models in demography and related fields. (Dec. 1982)
- SRRD-10 Hoem, Jan M.: Multistate mathematical demography should adopt the notions of event-history analysis. (Feb. 1983)
- SRRD-11 Hoem, Jan M.: Weighting, misclassification, and other issues in the analysis of survey samples of life histories. (Feb. 1983)
- SRRD-12 Lyberg, Ingrid: Nonresponse effects on survey estimates in the analysis of competing exponential risks. (April 1983)
- SRRD-13 Hartmann, Michael: Past and recent experiments in modeling mortality at all ages. (Nov. 1983)
- SRRD-14 Lyberg, Ingrid: The effects of sampling and nonresponse on estimates of transition intensities: Some empirical results from the 1981 Swedish fertility survey. (Dec. 1983)

- SRRD-15 Hoem, Jan M.: A flaw in actuarial exposed-to-risk theory.
(Jan. 1984)
- SRRD-16 Hoem, Jan M.: Statistical analysis of a multiplicative model
and its application to the standardization of vital rates:
A review. (Feb. 1984)
- SRRD-17 Lindberg, Bengt: A numerical algorithm for the calculation of
coefficients in moving averages. (March 1984)
- SRRD-18 Hoem Jan M. Bo Rennermalm, and Randi Selmer: Analyzing cohabita-
tional first birth and marriage rates with data on the most
recent union only in current Swedish and Danish cohorts.
(March 1984)
- SRRD-19 Hoem Jan M.: Marriages connected with first births among co-
habiting women in the Danish fertility survey of 1975.
(April 1984)
- SRRD-20 Bernhardt, Eva: Den sociala bakgrundens betydelse för barna-
födande och giftermål inom informellt samboende bland
svenska kvinnor födda 1936-60. (Oct. 1984)
- SRRD-21 Etzler, Cecilia: Första steget i familjebildningen - Giftn sig,
börja sambo eller få barn: Utveckling och skillnader bland
svenska kvinnor med olika social bakgrund födda 1936-60.
(Nov. 1984)
- SRRD-22 Hoem, Britta: Regional utveckling i det moderna samboendet,
analysmetoder och resultat. (Nov. 1984)

Support from the Swedish Council for Research in the Humanities and
Social Sciences for the publication of the the Stockholm Research
Reports in Demography is gratefully acknowledged.

Also available on request:

Hoem, Jan M.: Sveriges hundraåriga fruktsamhetsfall. Pp. 185-212 in Barn? Författare, forskare och skolungdom diskuterar varför det föds så få barn. Stockholm: Liber Förlag, 1983.

Hoem, Jan M.: Forsikringsmatematik. Pp. 229-235 in Københavns Universitet 1479-1979, Bind XII. København: G.E.C. Gads Forlag, 1983. ~

Hoem, Jan M.: A contribution to the statistical theory of linear graduation. Insurance Mathematics and Economics 3(1984), 1-17.

Hoem, Jan M. and Randi Selmer: The negligible influence of pre-marital cohabitation on marital fertility in current Danish cohorts, 1975. Demography 21(2), 193-206.

